

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

DÖRDÜNCÜ DÖNEM NİĞDE
MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Erdem ÖZER

2011 - NİĞDE

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**DÖRDÜNCÜ DÖNEM NİĞDE
MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ FAALİYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Erdem ÖZER**

**Danışman
Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ**

2011 - NİĞDE

ONAY SAYFASI

Prof.Dr. MUSA ŞAŞMAZ danışmanlığında ERDEM ÖZER tarafından hazırlanan ""Dördüncü Mecliste Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri"" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, TARİH Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

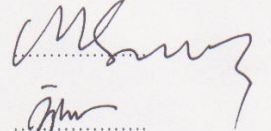
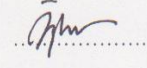
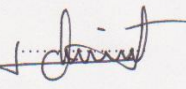
04 / 02 / 2011

JÜRİ :

Danışman : Prof.Dr. Musa ŞAŞMAZ

Üye : Yrd.Doç.Dr. Salih ÖZKAN

Üye : Yrd.Doç.Dr. İbrahim ÖZTÜRK

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

/ /

Prof. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmada Atatürk İnkılâpları'nın toplum tarafından benimsenip toplum hayatı içinde kurumsallaştırıldığı 1931 ve 1934 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu siyasal, sosyal ve ekonomik yapının genel değerlendirmesi içinde Niğe ilinin aynı kriterler ışığında mercek altına alınması ve bu dönem içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görev alan Niğe Milletvekilleri ile meclis içindeki siyasi faaliyetleri araştırılmıştır.

24 Nisan 1931'de yapılan IV. Dönem milletvekili seçimlerinde Niğe'den Ahmet Vefik Bey (ULUÇAY), (Ali) Galip Bey (YENEN), Halit Bey (MENĐİ) ve (Mahmut) Faik Bey (SOYLU) milletvekili olarak seşilmişlerdir.

Niğe, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dördüncü Dönemi'nde bu dört milletvekili ile temsil edilmiştir.

ABSTRACT

In this research, the life of the community in the reforms of Atatürk adopted and institutionalized by the society between 1931 and 1934 in the Republic of Turkey where the political, social and economic structure in the light of the overall assessment of the lens to be taken under the same criteria as in the province of Niğde, and this term of duty in the National Assembly of Turkey Deputies in the parliament with the political activities of Nigde investigated.

24 April 1931, the IV. Period parliamentary elections from Niğde Ahmet Vefik Bey (ULUÇAY), (Ali) Galip Bey (YENEN), Halit Bey (MENGI) and (Mahmut)Faik Bey (SOYLU), the nation elected as deputy.

Niğde, Turkey Grand National Assembly of the Fourth Period, these four nations were represented by counsel.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Niğde Dördüncü Dönem Milletvekilleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasi faaliyetleri konu edilmiştir.

I. Dünya Harbi, harbin sebep olduğu sorunlar, bu sorunların ortaya çıkardığı sonuçlar Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Niğde vilayeti açısından ele alınmıştır. Devamında da Niğde IV. Dönem Milletvekilleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasi faaliyetleri anlatılmıştır.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti yaptığı bütün ilerleme hamlelerinin sonuçlarını bu dönemde görmeye; halk ise sosyal ve ekonomik hayatını bu dönemde düzene sokmaya başlamıştır. Devletin halkı için; halkın devleti için büyük gayret ve azimle çalıştığı bu yıllar iki taraf açısından da yorucu ve zor olmasına rağmen geleceğin temellerinin sağlamlaştırıldığı yıllar olmuştur. Önceki dönemlere göre daha yoğun çalışılan IV. Dönem Niğde vilayeti içinde önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştur.

Bu tez çalışması 3 ana bölüm altında toplanmıştır. Şöyle ki: Giriş bölümünde I. Dünya Harbi ve harbin sonrasında Türkiye'nin genel durumu ile Niğde vilayetinin Milli Mücadele Dönemi'nde ki siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarından bahsedilmiştir. Birinci bölümde Milli Mücadele ve sonrasında Türkiye'de ki siyasi, sosyal ve ekonomik durum değerlendirilmiştir. İkinci bölümde Niğde'nin I. Dönem, II. Dönem ve III. Dönem milletvekillerinin biyografilerine yer verilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise IV. Dönem Türkiye Genel Seçimleri ile beraber Niğde IV. Dönem Milletvekilleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasi faaliyetlerinden bahsedilmiştir.

Bu çalışmamda bana her aşamada yardımını esirgemeyen, yüksek lisans eğitimimi bitirebilmem için destek olan Danışman Hocam Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ başta olmak üzere, Yrd. Doç.

Dr. İbrahim ÖZTÜRK ve Yrd. Doç. Dr. Hamdi DOĞAN' a sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca eşim Servet ÖZER ve biricik oğlum Atahan'a bana verdikleri manevi destekleri için teşekkür ederim.

Erdem ÖZER

2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	10
BİRİNCİ BÖLÜM	22
KURTLUŞ SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ VE NİĞDE VİLAYETİ.....	22
1. SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ	22
1. 1. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ÜLKENİN DURUMU	22
1. 1. 1. EKONOMİK VE MALİ DURUMA GENEL BİR BAKIŞ	22
2. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA NİĞDE VİLAYETİNDE EKONOMİK DURUM VE KURULAN YEREL BANKALAR.....	24
3. CUMHURİYET SONRASI NİĞDE DE YAŞANAN ÖNEMLİ OLAYLAR ..	25
3. 1 ATATÜRK ÜN NİĞDE'Yİ ZİYARETİ	25
4. CUMHURİYET SONRASI 1931-1935 YILLARI ARASI NİĞDE'DEKİ BAZI SİYASİ OLAYLAR.....	28
5. 1930 'LU YILLARDA NİĞDE'NİN SOSYAL GÖRÜNÜMÜ.....	29
İKİNCİ BÖLÜM.....	33
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ	33
1. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILIŞI.....	33
2. I. DÖNEM BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE KATILAN NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ	35
2. 1 AHMET HAKKI PAŞA (SÜTEKİN).....	35
2. 2. ATA (ATAULLAH) BEY	36
2. 3. MUSTAFA BEY (SOYLU).....	37
2. 4. MUSTAFA HİLMİ BEY (SOYDAN).....	38
2. 5 VEHBİ BEY	39
2. 6. ZEYNEL ABİDİN (ABİDİN) BEY (BAYHAN).....	39
3. II. DÖNEM BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE KATILAN NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ	40
3. 1. HALİT MENGİ.....	40
3. 2. EBUBEKİR HAZİM TEPEYRAN.....	40
3. 3. ALİ GALİP YENEN.....	42
3. 4. ATA BEY	42
4. III. DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	43
NİĞDE DÖRDÜNCÜ DÖNEM MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİSTEKİ SİYASİ FAALİYETLERİ	43
1. SEÇİMLER	43
1. 1. DÖRDÜNCÜ DÖNEM SEÇİMLERİ ÖNCESİ GENEL DURUM.....	43
1. 2. SEÇİMLER	46
1. 3. MECLİSİN AÇILMASI	48
2. DÖRDÜNCÜ DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ	50
2. 1. AHMET VEFİK BEY (ULUÇAY)	50
2. 2. HALİT BEY(MENGİ)	50
2. 3. ALİ GALİP BEY (YENEN)	51
2. 4 FAİK BEY (SOYLU)	53
3. IV. DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ	53
1. FAİK BEY (SOYLU)	53
2. GALİP BEY (YENEN).....	64
3. HALİT BEY (MENGİ).....	67
4. AHMET BEY (VEFİK ULUÇAY)	68
4. MECLİS GENEL KURULUNDA NİĞDE'Yİ İLGİLENDİREN DİĞER HUSUSLAR HAKKINDA	68
4.1. MUALLİM MEKTEPLERİNİN MUAVENET HAKKINDAKİ KANUN LAYİHASI.....	68
4.2. NİĞDE-BOĞAZKÖPRÜ DEMİRYOLU.....	69
4.3. NİĞDE-ULUKIŞLA DEMİRYOLU	69
4.4. NİĞDE'NİN VİLÂYET MERKEZİ OLARAK KALMASI MÜNASEBETİ İLE NİĞDE CUMHURİYET HALK FIRKASI VE NİĞDE HALKEVİ REİSLİKLERİNDEN MEVRUT TELGRAF	69
4.5. MUVAZENEİ UMUMİYE KANUNU (MADDE 11).....	69
4.6. BAZI VİLÂYETLERİN KALDIRILMASI VE BAZILARININ BİRLEŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN LÂYİHASI	69
4.7. HALKEVİNİN YILDÖNÜMÜ MÜNASEBETİ İLE NİĞDE HALKEVİ RİYASETİNDEN MEVRUT TAZİMAT TELGRAFI	70
SONUÇ	72
KAYNAKLAR	74
EKLER	78
ÖZGEÇMİŞ	96

KISALTMALAR

a.e.: Aynı Eser

a.g.e.: Adı Geçen Eser

a.g.m.: Adı Geçen Makale

a.g.t.: Adı Geçen Tez

Albüm: Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan1920-20 Ekim 1923

bkz.: Bakınız

bs.: Baskı

C.: Cilt

C.H.F.: Cumhuriyet Halk Fırkası

Çev.: Çeviren

edt.: Editör

D.: Devre

BCA.: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

NSD: Numaralı Sicil Dosyası

s.: Sayfa

S.: Sayı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TTK: Türk Tarih Kurumu

Z.C.: Zabıt Ceridesi

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu, 1299' da kuruluşundan 1579 yılına kadar sınırlarını devamlı genişletmişti. 1579'dan sonra 1699'a kadar sınırların genişlemesi durmuş ve 1699 Karlofça Anlaşması'ndan sonra 1815'e yani İhtilal Savaşları'nın sonuna kadar olan devrede Osmanlı İmparatorluğu yapmış olduğu savaşlarda sürekli toprak kaybetmiş ve sınırları gerilemeye başlamıştır. Ve 19. yüzyıla gelindiğinde artık Osmanlı İmparatorluğu yıkılma sürecine girmişti¹. Kuruluş ve yükselme döneminde toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilen devlet düzeni sonraki devirlerde geçerliliğinin yitirmişti. Osmanlı İmparatorluğu yurt dışında meydana gelen değişmelere içine kapanarak tepki göstermiş Ortaçağ'da geçerli olan devlet yapısını Yeniçağ ve Yakınçağ'da da sürdürmeye çalışınca dış güçler karşısında gerilemeye mahkûm olmuştur.

Askeri başarısızlıklar, Fransız İhtilali'nden sonra gelişen fikir akımlarının gayrimüslim tebaa arasında yayılması bunun isyanlara yol açması ve çıkan isyanların bastırılmaması Osmanlı padişahlarını bazı batılı kurumların alınması yolunda harekete geçirmiştir. Öncelikle askeri ve eğitim alanında III. Selim ile başlayan bu değişim II. Mahmut zamanında Tanzimat ve Islahat Fermanları'nın ilanıyla devam etmiştir.

Avrupa'dan yayılan fikir akımlarından etkilenen bazı Türk aydınları gerek gayrimüslim isyanlarını durdurmak gerek monarşi rejimine tepki göstermek için siyasi mücadelenin içine girmişti. Bu aydınlar yeni Osmanlılar idi ve Osmanlılık fikrini savunmaktaydılar Osmanlı İmparatorluluğunun çöküşünün ancak anayasal ve meclisli bir düzenle engellenebileceğini düşünmüşlerdir. Anayasa ve meclis sayesinde Osmanlı Devleti içindeki farklı unsurların Osmanlı olmayı kabul edebileceklerini ummuşlardır. Ancak umdukları gibi bir netice elde edememişlerdir. Türk'lerle birlikte, Rum, Ermeni, Yahudi ve Arap üyelerin katılımıyla kurulmasını sağladıkları meclisin ömrü çok kısa olmuştur. Bundan sonra II. Abdülhamit'in 30 yıl

¹ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1991, s. 41.

sürecek (1878-1908) istibdat dönemi başlamıştı. Ancak Abdülhamit'in bütün despotizmine rağmen bu dönemde yine çoğunluğu yurt dışında olmak üzere birçok fikirler filizlenmiş ve bu fikirleri savunan gerek yurt içinde gerek yurt dışında pek çok örgütler kurulmuştur. Bu örgütlerin en kuvvetlisi 5 askeri tıbbiye öğrencisi arasında gizlice kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti idi. Bu cemiyetin faaliyeti İstanbul'daki yüksek öğrenim gençliği arasında destek bulurken bir yandan da Abdülhamit'in kovuşturmasından kaçıp Avrupa da yaşamak zorunda kalan Osmanlı Aydınları arasında yayılmıştır².

Osmanlı 'da padişahın yetilerinin ve yönetiminin anayasa ile ikinci kez düzenlendiği II. Meşrutiyet döneminde (1908-1920) II. Abdülhamit'in sıkı takibine rağmen devlet içinde bazı gizli faaliyetler devam etti ve cemiyetler kuruldu. Fakat bunlarda tam bir amaç birliği yoktu. Aydınların bir bölümü devletin çökmekten kurtulması için meşrutiyet yönetiminin kurulmasını uygun görüyorlardı. Güçlü olabilmek için bütün Müslümanları birleştirerek bir İslam birliğinin kurulmasını isteyenlerde vardı. Başka bir grup Dünyadaki bütün Türklerin bir yönetim altında birleşmesini daha uygun buluyordu. II. Abdülhamit, Kanun-u Esasi'yi 24 Temmuz 1908' de yürürlüğe koyarak meşrutiyeti ikinci kez ilan etti. Yeniden seçimler yapıldı. II. Abdülhamit 17 Aralık 1908'de meclisi açtı. Anayasada yapılan değişikliklerle padişahın yetkileri sınırlandırıldı. Fakat bu anayasa, iç karışıklıklar, savaşlar, İttihat ve Terakki'nin tutumu sebebiyle gereği gibi uygulanamadı. Bilhassa iktidara sahip olan İttihat ve Terakki bir yıl sonra Abdülhamit' i de tahtan indirerek ilan ettirdiği hakları kendinden başkasına tanımadı. Eskisinden daha sıkı bir idare tarzı yürüttü³

Kahraman Mehmetçiklerin destanlar yarattığı Çanakkale, Kut El-Amara, Gazze zaferlerinin yerini Irak yenilgisi tutmuştu. Arabistan karma karışıktı. Mekke Şerifi Hüseyin isyan etmişti. Suriye de ihtilal havası esiyordu. Böyle karanlık bir durumda Mustafa Kemal Paşa Filistin cephesine gönderildi. Yedinci ordu komutanı olarak görevine başladığı vakit askerlerini perişan buldu. Halbuki İngiliz komutanı General Allenby (allenby), modern donatımlı, dinç Yeni Zelandalı ve Fransız

² Fahir Armaoğlu, a. g. e, s. 58.

³ Mustafa Keskin vd, **Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ufuk Kitapevi, Kayseri,1995, s.25.

birlikleri ile güçlendirilmişti. Pek yakında düşmanın genel saldırısı bekleniyordu. 19 Eylül 1918 gecesini İngiliz süvarileri Yıldırım Orduları Grubu Komutanı Mareşal Liman Von Sanders'in karargâhını bastılar. Türk cephesi yarılmıştı. 20-23 Eylül 1918 'de İngilizlerin genel taarruzu karşısında, sekizinci ordunun artıkları ile yedinci ordu birlikleri Tel Derimar geçidinden Mustafa Kemal Paşa'nın komutasında az kayıplar vererek geçebildiler. 26 Eylül 1919'da Der'a bölgesinde üçüncü kolordu ve dördüncü ordunun toplanan birlikleri çekilmeyi korumakla görevlendirildiler. Alman yazarı Melzig'in belirttiği gibi: İngilizlerin ağır baskısı ve isyan halindeki bedeviler ile Şamlılar arasından sıyrılmak pek güçtü. Mustafa Kemal Paşa buna muvaffak oldu. O, geride çarpışarak ve sokak muharebeleri vererek son tümeni de selamete çıkardı. 28 Ekim 1918'de Halep boşaltılmıştı.⁴

Süreç 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanana kadar devam etmiştir. Bu dönemde muhalefet partiler baskı altında tutulmuş, 31 Mart Ayaklanması'nın ardından da II. Abdülhamit tahtan indirilmiştir. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra 21 Aralık 1918'de padişah tarafından Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı kapatılmıştı.⁵

Osmanlı Devleti Dünya Savaşı'ndan 30 Ekim 1918 de imzaladığı bu Mondros Mütarekesi ile çıktı. Hemen hemen sürekli bir savaşla bir zamanların büyük Osmanlı Devleti, yenilerek, başkenti işgal edilmiş, liderleri kaçmış, memleket parçalanmış, nüfus oldukça azalmış ve yoksullaşmıştı. Savaştan yenik olarak çıkmanın verdiği psikolojik durumla maneviyatı kırılmış. Türk Milleti suskundu. Sabahattin Selek'in belirttiği gibi işte bundan dolayıdır ki, milli mücadeleyi Birinci Dünya Harbi'nden kesin bir çizgi ile ayırmaya imkân yoktur. Bir bakıma biri diğerinin devamı ve sonucudur. Mücadelenin askeri ve siyasi gidişinde, Birinci Dünya Harbi'nin bütün ağırlığı duyulur⁶.

İtilaf devletleri mütareke ahkamlarını ayete lüzum görmüyorlar birer vesile ile İtilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'da, Adana vilayeti, Fransızlar; Urfa, Maraş,

⁴ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, Hamle Matbaası, Niğde, 1998, s. :1-2.

⁵ Cemal Avcı, **III. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000, s. 6.

⁶ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s. :17.

Ayıntap, İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antalya ve Konya ‘da İtalyan kıtaati askeriyesi; Merzifon ve Samsun’da İngiliz askerleri bulunuyordu. Her tarafta ecnebi zabıt ve memurları ve hususi adamları faaliyette idiler. Nihayet mebd-i kelim(sözün başlangıcı) kabul ettiğimiz tarihten dört gün evvel, 15 Mayıs 1919 ‘da itilaf devletlerinin muvafakatiyle Yunan ordusu İzmir’e ihraç ediliyor⁷.

Osmanlı Devleti, 1911 Trablusgarp Savaşı, 1912-1913 Balkan Savaşları ve 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı derken ardı arkası kesilmeyen savaşlarla oldukça fazla güç kaybetmiştir. 1914-1918 yılları arasında Mekteb-i İdadi öğrencileri iki aylık eğitimden sonra savaş meydanlarına gönderildi. Öğrencilerin birçoğu savaş meydanlarında şehit oldu. Bu nedenle liseler birkaç yıl mezun veremedi.

Birinci Dünya Savaşı sonunda 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi⁸ ise Osmanlı Devleti sadece savaşı terk ettiğinin belgesi değil, aynı zamanda, galiplerin, Osmanlı topraklarını paylaşma niyetlerini açıkça ortaya koydukları bir belgedir. Mütareke maddeleri, Osmanlı topraklarını aralarında hızlı ve kolayca paylaşabilmek için hazırlanmış gibidir⁹. Mondros Mütarekesi hükümlerini kullanan İtilaf Devletleri işgaller hususunda fazla gecikmedi. İşgallere karşı koyacak Osmanlı Kuvvetleri de yine mütarekenin ilgili maddeleri ile dağıtılmış ve silahları elinden alınmıştı. İngiltere, Fransa ve İtalya hızla işgallerini yayma düşüncesi içerisinde idiler. Yine özellikle Fransız işgal bölgelerinde Ermenilerin işgalci güçlerle birlikte hareket ederek taşkınlıklar yaptıkları gözlemlenmektedir.

İşgaller süresinde halk korku, telaş ve belirsizlik içerisinde İstanbul’dan ‘aman’ bekledi. Ancak İstanbul Hükümeti bu beklentileri yerine getiremedi Mustafa Kemal ve arkadaşları milletin kurtuluşunun İstanbul Hükümeti vasıtasıyla olamayacağını anlamıştır. Kurtuluşun ancak topyekûn bir milli mücadele ile

⁷ Kemal Atatürk, **Nutuk**, C. I, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1973, s. 9.

⁸ Mütareke ve metni için bkz. Selahattin Tansel, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, C. I-IV, Ankara 1977; M. Akif Bal, **Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi**, Rize 2001.

⁹ İlhan Gedik, “*Ulukışla Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ve Faaliyetleri 1919-1920*”, **Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi üzerine**, edt. Musa Şaşmaz, İstanbul 2008, s. 143.

mümkün olabileceği inancıyla Anadolu'ya geçti. Kısa sürede kurtuluş mücadelesi başladı¹⁰.

Niğde Mondros Mütarekesi sonrasında işgale uğramayan nadir şehirlerden birisidir¹¹. Niğde bölgesi halkı denilebilir ki en büyük sıkıntılardan birini 1914-1918 Birinci Dünya Harbi'nde çekti. Yıllar kurak gitti işçi, alet, hayvan eksikliği ve angarya buna eklenince tahıl ürünü kıt oldu. Ona da hükümet el koydu. Açlıktan, ilaç ve sağlık teşkilatı yetersizliğinden bulaşıcı hastalıklar arttı. Tifüs salgını yanında kolera ve malarya önemli kayıplar verdirdi. Sabun ve şeker karaborsadaki bolluğundan uyuz hastalığı yaygın bir hal aldı. Her günün geçen günü arattığı harbin dördüncü yılında halka, tam bezginlik ve umutsuzluk gelmişti¹². Bu durum Niğde'nin milli mücadelede hiçbir fonksiyonunun olmadığı anlamına gelmez. İstiklal Harbi, kısmi bir mücadele olmayıp, bütün milletçe yapılmış bir mücadeledir. Türk Milleti bugün sınırlarımız dışında kalan yerlerde dâhil olmak üzere bir bütün olarak manen ve fiilen savaşmışlardır. Niğde'deki ilk teşkilatlanmanın Muhittin Bey "*Osmanlı Meclisi Mebusanı Niğde Milletvekili*" tarafından tesis edildiği görülmektedir¹³. Muhittin Bey'in Niğde'yi mahallelere taksim ederek, her bir mahalleye bir lider tayin edip teşkilatlandırmayı gerçekleştirdiği bilinmektedir. Yine Fransızların Pozantı'yı işgal etmeleri üzerine buradan gelen çok sayıdaki muhacirin Niğde'ye gelerek bu teşkilatlanmaya katıldığı ifade edilmektedir¹⁴.

Başından beri Milli Mücadeleye destek olan Niğde, Sivas Kongresi'ne de delegeler göndererek katılmıştır. Mustafa SOYLU (*öğretmen*), Halit Hami (*MENGİ*) (*tüccar Belediye Başkanı*), Dellalzade Hacı Osman Efendi (*Nevşehir*) Sivas Kongresi'ne katılan Niğde delegeleridir¹⁵.

¹⁰ Gedik, a. g. m., s. : 144

¹¹ Salih Özkan, Cumhuriyet Döneminde Niğde(1923-1986), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)Niğde, 1986 s. 18.

¹² Faruk Yılmaz, *Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde*, s. :1

¹³ Salih Özkan, Cumhuriyet Döneminde Niğde(1923-1986), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)Niğde, 1986 s. 18.

¹⁴ Faruk Yılmaz, *Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde*, s. :25.

¹⁵ *Milli Mücadele de Niğde*, Niğde Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Niğde, 2009, s. 18.

Ratıpzade Mustafa Bey ayrıca Sivas Kongresi'nde Heyeti Temsiliye'ye yeni eklenen altı üyeden biridir¹⁶.

Niğde, İzmir'de Yunanlılara ilk kurşunun atıldığı andan itibaren kurtuluş savaşına iştirak etmiştir. İzmir'in işgali sırasında ilk kurşunun atılmasına müteakip Yunanlılar bunun öcünü almak için yaylım ateşi açmıştır. Yunan askerine kahramanca karşı koyan ve şehit olmaktan çekinmeyen İzmir Askerlik Dairesi Başkanı Albay Süleyman Fethi Bey Niğdelidir¹⁷

Yine İzmir'in işgali bütün yurttaki olduğu gibi Niğde ve çevresinde tepkilere yol açmış ve protesto mitingleri düzenlenmiştir. Bu mitingle ilgili olarak Ragıp ÖNEN, Bor hükümet meydanına siyah bayrak çekilerek halkın protestosunu dile getirdiğini anlatmaktadır¹⁸

Padişah Vahdettin'e çekilen bir telgraf, Niğde'nin Milli Mücadele'de yer aldığı göstergesi bakımından oldukça önemlidir. Birinci Dönem Niğde Milletvekili Mustafa Hilmi (SOYDAN) ve sekiz arkadaşının çektiği telgrafta; *"Damat Ferid Paşa'yı sadarete geçirirsen Niğde halkı senden alaka ve irtibatını kesecektir."*¹⁹ İbaresini almaktadır. Padişahın dinlememesi üzerine de Niğde halkının padişahla bağı keserek memleketin idaresinin ele alanlarla birlikte hareket ettikleri vurgulanmaktadır.²⁰

Kurtuluş Savaşı'nın ilk uçaklarından birisinin Niğde halkından elde edilen bağışlarla alındığı ve bu uçağa Niğde isminin verildiği bilinmektedir. Konu ile ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 24 Mart 1921 tarihinde Niğde mutasarrıflık tezkeresi okunmuştur²¹

Memleket bu ağır şartlar içerisinde iken her ne kadar Niğde işgal görmemiş bir şehir ise de, uzun savaş yıllarının getirdiği ekonomik, sosyal ve siyasal sıkıntıları yaşamada memleketin öteki yerlerinden pek farklı değildi. Hükümet otoritesi

¹⁶ M. Cemil Özgül, **Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'daki Çalışmaları**, TTK, Ankara 1989, s. 12-13.

¹⁷ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s. VI.

¹⁸ Ragıp Önen'in *Bor Milli Mücadele Tarihi ve Bor'luların Milli Mücadele de Şerifli Yeri* isimli daktilo edilmiş yazısı. (Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi).

¹⁹ T. B. M. M. Arşivi, **362 NSD**, Tercüme-i Hâl Kâğıdı.

²⁰ T. B. M. M. Arşivi, **362 NSD**, Tercüme-i Hâl Kâğıdı.

²¹ T. B. M. M., Zabıt Ceridesi, C. 9, s. 216.

zayıflamış asayiş yok denecek derecede bozulmuş, yağma ve eşkıyalık almış yürümüştü.

Niğde ve çevresinde işgal tehlikesinin iyice hissedilmeye başlaması halkı gizlice teşkilatlanmaya itmiştir. Hatta bu teşkilatların bir kısmının Atatürk'ün Samsun'a çıkışından bile önce olduğu dile getirilmektedir. Talat Gün, *“Bor'daki Milli Mücadelenin Atatürk'ün Samsun'a çıkmadan önce başladığı, Milli Mücadeleye gönül veren önderler Çakıl Bahçede Yazıcıoğlu Hazım Ağa'nın bağında toplandığı, toplantıya katılan Ahmet Cıgızoğlu, Sadık Bey (Ülkü), İzzet Can, Kerim Sebati, İlhami Parapara, Mehmet Bey'in Zeki Bey, Mustafa ve Mahmut Cıgızoğlu, İmam Ziyaddin, Kadının Hilmi Bey, Avanın Teyfik Efendi ve daha birçok kişi yemin ederek, mücadele azim ve kararlılıklarını ortaya koymuşlardır.”* demektedir. Niğde'deki teşkilatlanma için tek engel Niğde mutasarrıfı Cavit Bey'in Damat Ferit Paşa'nın adamı olmasıydı. Atatürk'ün emri ile mutasarrıf Cavit, muhasebeci Salim ve Emniyet Müdürü Lütfü Efendi tutuklanıp elleri kelepçeli bir şekilde Sivas'a gönderilmiştir. Bundan sonraki çalışmaların ise daha açıktan yapıldığı ve milli teşkilatların bir nefes aldığı görülür.

Niğde mutasarrıfı ile diğer Damat Ferit taraftarlarının tutuklanması üzerine Niğde'de bir Kuvay-i Milliye Teşkilatlanması hız kazanmıştır. Bu iş için bir toplantı yapılır. Bu toplantıya Niğde eşrafı ve Bor'da daha önce kurulmuş olan Kuvay-i Milliye teşkilat üyeleri katılmıştır. Toplantı sonunda katılanların hepsi Kuvay-i Milliye'ye hizmet edeceklerine dair söz verip imza attılar. Bu toplantıyı Faik Bey'in idare ettiği ve bütün toplantıyı onun yönlendirdiği görülmektedir²². Niğde de Kuvay-i Milliye teşkilatının henüz yeni kurulup tüm teşkilatlanmayı gerçekleştirememesi üzerine Pozantı'ya girmiş olan 100 kadar milis kuvvetinin ihtiyaçları (*şeker, pastırma, zeytin, sigara, un ekmek v. b.*) Bor esnafı ve halkı tarafından sağlanmıştır. Toplanan yardımlar önce Ulukışla'ya oradan da Pozantı'ya sevk edilmiştir²³

Pozantı'da Fransızlara karşı cephe kurarak mücadele eden milli kuvvetlere yardım için Niğde 'de de bir müfreze teşkili faaliyetine başlanmış. Tahsin Efendi

²² Talat Gün'ün Ahmet Cıgızoğlu ile yaptığı Bor'da Kuva-yı Milliye Hareketi Üzerine isimli röportaj, (Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi).

²³ Talat Gün'ün Ahmet Cıgızoğlu ile yaptığı röportaj.

Zade Ali BEY riyasetinde içlerinde Adırmusun'lu (Koyunlu) Rüştü'nün de bulunduğu 5-6 kişilik bir mahpus grubu hapisten çıkarılarak dışarıdan katılanlarla 40-50 kişilik bir müfreze teşkil edildi. Bu müfreze o zaman Niğde'de bulunan 11. Piyade Tümeni'nde bir yüzbaşı refakatinde Bor, Nevşehir ve Ürgüp'ten gelen müfrezelerle birleşerek Ulukışla'ya hareket etmiştir.²⁴

Sakarya Zaferi sonrası İtilaf Devletleri'nin 22 Mart 1922²⁵ tarihinde teklif ettikleri mütareke metnine tepki gösteren Niğde eski mebusu (*Mebusan Meclisi*) Muhittin BEY, 28 Mart 1922 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta²⁶ Niğde halkı başlatılan Milli Mücadele'nin Misak-ı Milli çizgisinde sonuçlanmasına kadar mücadeleye devam edilmesi gereği belirtilmektedir.

Niğde halkı baştan sona kadar Milli Mücadele'nin içinde aktif bir rol oynamıştır. Ülkemizin birçok bölgesinde övgüye değer kahramanlıklar sergilenmiştir. Özellikle Adana ve Pozantı cephelerinde Niğde'de bulunan 11. Tümenin başarısı asla göz ardı edilemez. Niğde, Adana ve Pozantı cephelerini hem asker, hem mühimmat, hem de erzak olarak takviye etmiştir. Niğde'den yapılan bu hayati destek Mustafa Kemal tarafından yollanan takdirnamelerle ödüllendirilmiştir. Yine bölgede görülen azınlıkların taşkınlıklarına halkın oldukça sağduyulu yaklaşarak onların faaliyetlerini bertaraf ettikleri bilinmektedir. Niğde halkının kararlı tutumu ve cephelerde düşmana karşı kahramanca mücadelesi Ermeni ve Fransızların Niğde'yi işgal etmesini engellemiştir.²⁷

Şehirde gün geçtikçe nüfus artmaktaydı. Bunun sebebi de, Rusların Doğu Anadolu'da ilerlemesi ve Fransızların Adana ve Maraş'ı işgal etmeleri üzerine bölge halkından bir kısmının Niğde'ye göç etmeleriydi. Mevsimin kış ve ilkbahara rastlaması nedeniyle şehir halkı un ve ekmek bulmakta zorluk çekiyordu. Unun batmanı bir lira olmuştu. Şehirde iaaşe darlığı sıkıntısı şiddetle devam ediyordu.²⁸

²⁴ "Niğde" *Yurt Ansiklopedisi*, C. VIII, İstanbul, 1982-1983, s. :6170.

²⁵ Refik Turan, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Ankara 2009, s. 147-148.

²⁶ TBMM, Zabıt Ceridesi, C. 18, s. 437-439.

²⁷ *Milli Mücadele de Niğde*, s. 6.

²⁸ Faruk Yılmaz, *Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde*, s. 18.

Niğde yöresi halkı tüm Anadolu gibi Yemen’de, Balkan Harbi’nde, Çanakkale ve Sarıkamış’ta o kadar çok zayıt vermişlerdir ki, hemen her evin babaları ile birlikte birkaç genç evladı buralarda can vererek genç karılarını dul, evlatlarını yetim, analarının ciğerlerini yanık bırakmışlardır. Maddi yoklukta bütün ailelerini sarmış genç kızlar, taze gelinler, anne ve nineler diz boyu çukurlarda yerli bez veya astar dokumuşlardır. Geceleri bezir yakmışlar birçoğu varlıklı olanların evlerinde hizmetçi olmuşlardır. Savaşa giden askerlerden, hiç evine dönmeden 10-12 sene askerlik yapan olduğu gibi, yanlışlıkla; ölmüştür, diye künyesi gelenlerin eşleri yokluk, sefalet sebebiyle başka kocaya gitmişti. İkinci kocalarından çocukları olmuş, öte yandan 10-12 sene uzak cephelerde çarpışarak yabancı illerde hasta yahut esir olup yıllarca evlerine haber ulaştıramayan bu mücahit gaziler, evlerine döndüklerinde, eşlerinin başkasıyla evlendiğini görünce çok elem ve acıklı duruma düşmüşlerdir.²⁹

Niğde’nin Milli Mücadele’deki siyasal sosyal ve ekonomik yapısı konusunda yazılmış en önemli kaynaklardan biri o tarihte Niğde sağlık müdürlüğü görevinde bulunan Doktor Mehmet Hayri’nin 1922 yılında yayınlanan Niğde Sancağı adlı çalışmasıdır.

Bu eser Türkiye’nin sosyal sağlık coğrafyasını çıkartmak projesi çerçevesinde zamanın Umur-u Sıhhiye ve Muavenet-i Sıhhiye Müdürü Doktor M. Hayri tarafından her il için istenmiş, Niğde Umur’u Sıhhiye ve Muavenet-i Sıhhiye Müdürü Doktor M. Hayri tarafından ciddiyle hazırlanan bu kitap, o tarihteki Niğde’nin sosyal ve ekonomik yapısını yansıtmak bakımından ciddi bir çalışma olmuştur. Eserin 1922 yılında yayınlanmış olmasına karşılık 1920 senesinde yazıldığı söylenebilir³⁰.

Niğde Sancağı’nın birinci bölümün beşinci alt başlığı ”Teşkilatı Jeolojiye” adını taşımaktadır³¹. Bu kısımda yazar Niğde’nin toprak su ve arazi yapısı hakkında oldukça fazla hatta sadece mütehasısların anlayabileceği detaylı bilgiler sunulmaktadır. Emen ve Yahyalı ovalarında bulunan balçıklar, Aladağlar eteklerinde bulunan Bereketli Maden(Çamardı) Kasabası’nın topraklarındaki humus, yine bu

²⁹ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.19.

³⁰ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.123

³¹ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.123

bölgeye yakın Bademdere Kasabası'nın kırmızı renkli toprağı, Nevşehir ve yöresinin jeolojik yapıları, su kaynaklarındaki artma ve eksilme değerlendirmeleri bu başlık altında toplanmıştır³².

Eskigümüş Köyü civarında bir gümüş madeni olduğu ancak yerinin tespit edilemeyeceğinden bahsedilir³³. Ürgüp'ün Ulaşlı Köyü eteklerinde bir kükürt madeni olduğu; ancak eserin kaleme alındığı zamanda da yerinin tespit edilemeyeceğinden bahsetmektedir³⁴.

Kilisehisar (Kemerhisar) köyünde Emen ovası yakın yerlerde barut imalatının yapıldığı, imalatın savaş zamanında daha düzenli olarak devam ettiği ancak savaş sonrası terk edildiği kayıtlıdır.

Yine Ürgüp civarında Hacıbektaş taşı diye bilinen, kolay işlenebilen ve iyi cila kabul eden bir cins mermerin çıktığını bu mermerlerden ziynet eşyaları, kalem, ağızlık, saray için hoşaf kâseleri, bardak, tabak vs. gibi hediyelik eşya yapıldığı ve İstanbul'da bunlara oldukça rağbet edildi yazılıdır.

Nevşehir ve Ürgüp civarında bol miktarda alçı ve kireçtaşı ocakları mevcuttur. Nevşehir'in Tuz köyü hududunda kaya tuzu çıkarılmaktadır.³⁵

Aladağlar'ın eteklerindeki Suluova, Dünderli; Melendiz Dağı'ndaki Azatlı, Kömürcü, Çınara; Ürgüp Kazasının Baş ve Ak; Nevşehir'in Doğala; Bor Kazası'nın Hasan Dağı civarındaki Ulukışla Köyü; Ulukışla Kazası'nın Elmalı ve Maden Köyleri civarında bodur çam, ardıç ve meşelerden oluşan korulukların bulunduğu ve her geçen gün azalmakta olduğu kayıtlıdır.³⁶

Niğde'de yetişen zirai bitkiler buğday, arpa, çavdar, burçak bakla, fasulye, nohut, mercimek, mısır ve patatestir. Ketencik veya Izgın tabir edilen bir bitki daha yetiştirilirdi ve tohumlarından bezir yağı elde edilirdi. Bu yağ savaş sırasında fakir halk tarafından aydınlatma Hıristiyan halk arasında ise perhiz yemeklerinde zeytin

³² Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.124

³³ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.125

³⁴ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.125

³⁵ İlhan Gedik, **Niğde Sancağı**, s. 16-20.

³⁶ İlhan Gedik, **Niğde Sancağı**, s. 20-21.

yağı yerine kullanılırdı. Niğde'nin hemen her tarafında soğan, sarımsak, domates vs ile kavun, karpuz yetiştirilirdi. Zirai faaliyet diyebileceğimiz dağlarda kendiliğinden yetişen keven denilen bitkinin öz suyunun çıkarılması ile elde edilen kitrenin toplanmasıdır. 1919 yılında bu işten elde edilen gelirden alınan verginin 300000 kuruş olduğunun kaydedilmesi bu işin ne kadar ciddiyetle yapıldığının bir göstergesi olabilir.³⁷

Yazar Niğde de tarımın çok ilkel usullerle yapıldığını kaydetmektedir. Evcil hayvan olarak at, eşek, katır, koyun, keçi, manda ve deve sayılmaktadır.³⁸ Niğde'nin Kocapınar, Araplı; Bor'un Kemerhisar; Nevşehir'in Çökek mevkilerinden çıkan ve içme adı verilen kaynaklar müshil etkisi gösteren maden sularıdır. Nevşehir'in Ağıllı köyü civarında gazlı bir kaynak bulunmakta hazmedici bir özelliği bulunmaktadır. Melendiz Dağları'nda Sarısofu köyü civarında bir kaplıca vardır. Ayrıca Ulukışla kazasının Çiftehan istasyonunda aynı isimle bilinen kaplıcası vardır.³⁹

Niğde'nin 1919 da nüfusu 198 351 kişidir. Bu nüfusun 148700 ü Müslüman, 49551'i Ortodoks'tur. Bu dönem salnamelerine göre kadınlarda nüfusa dahil edilmiştir. Türkiye'nin diğer bölgelerine nazaran gayri müslimlerin çokluğu dikkat çekicidir. Bu bölgede bulunan Ortodokslar maden ocaklarında çalışmak için aileleri ile birlikte gelen insanlardır. Yaklaşık 10000 civarında olan nüfusları aileleri ile birlikte yaklaşık 40-45 bin kişiye ulaştıkları görülmektedir.⁴⁰ Ortodokslar iki kısımdır. Biri madenci biri yerlidir.⁴¹

Niğde ve çevresinde iki aşiretin bulunduğunu kaydeden Mehmet Hayri, bunlardan birinin ve en önemlisinin Aydınlı, diğerinin de Kaçkar aşireti olduğundan bahsetmektedir.⁴² Yazar Niğde'de kullanılan Türkçenin İstanbul Türkçesi kadar latif ve cazibeli olduğunu belirtir. İstanbul şivesine en yakın Türkçenin sırayla Ürgüp, Niğde Bor, Nevşehir ve Ulukışla halkının konuştuğu lehçelerin olduğunu belirtiyor.

³⁷ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.126.

³⁸ İlhan Gedik, **Niğde Sancağı**, s. 22.

³⁹ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.128.

⁴⁰ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.129.

⁴¹ İbrahim Öztürk, **Niğde Sancağı**, Konya, 2008, s. 221.

⁴² Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.130.

İnsanların giyim kuşamlarının nasıl olduğu hususunda genel bir tarif ve tavsife ulaşmanın mümkün olmadığını vurgulanarak yaşanan asırdan önce milli olmamakla birlikte herkesin bildiği ve kullandıkları kıyafetlerin olduğu fakat harp senelerinin doğurduğu zorluklar ve zarureter neticesinde herkesin eline geçeni öpüp başına koymaya soğuktan korunmak için ne bulursa onu giymişlerdir.

Yazın ayağa yün çorap, üzerine yemeni ve urgani kundura, kışında meskundura veya kloş kundura giyilirdi.⁴³

⁴³ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğe**, s. 131.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURTLUŞ SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ VE NİĞDE VİLAYETİ

1. SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ

1. 1. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA ÜLKENİN DURUMU

1. 1. 1. EKONOMİK VE MALİ DURUMA GENEL BİR BAKIŞ

Ankara da kurulan Milli Hükümet, Kurtuluş Savaşı ile birlikte vergi gelirlerinin akış yönünü İstanbul'dan Ankara'ya çevirmiştir. Bilimsel tarz ve metotlarla olmasa da “denk bütçe”ler hazırlandı. İhtiyaçların baskısına rağmen açık bütçe düşüncesi reddedildi. Mustafa Kemal'e göre Milli Mücadele'nin amacı tam bağımsızlıktı. Tam bağımsızlık ancak mali bağımsızlıkla gerçekleşebilirdi. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun kaldığı sürece kamu hizmetlerinin gereken biçimde düzenlenmesi beklenemezdi. Devlet organlarına canlılık veren, mali güç idi. Mali bağımsızlığın ilk koşulu denk ve memleket yapısına uygun bir bütçe idi. Yönetim işleri için maliyenin yalnız kendi kaynakları kullanılacaktı. Kamu hizmetlerinde ise son derece tutumlu davranılacaktı.⁴⁴

Lord Curzon, Lozan Konferansı'nda Türkiye'nin kendi mali kaynaklarıyla birkaç yıldan fazla dayanamayacağını ve çok geçmeden Avrupa'ya avuç açacağını iddia etmişti.⁴⁵

Cumhuriyetin başlangıcında, ihtiyatlı bir maliye politikasından ayrılmamaya titiz bir dikkat gösterildi. Denk bütçe ve düzgün ödeme prensiplerine bağlı kalındı. Yeni istikrazlara gidilmedi. Osmanlı Devleti'nin sarsılmış mali itibarını Cumhuriyet

⁴⁴ 1 Mart 1922 TBMM Zabıt Ceridesi (Feridun Ergin: **Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi**, İstanbul, 1977'den s. :43 ve 44.)

⁴⁵ İsmet İnönü, **Hatıralar**, Ankara, 1987, s. :89-90.

Dönemi’’nde düzeltmeye önem verildi. Zaten emperyalist devletler, Türkiye’nin yeniden böyle bir borç tuzağına düşmesini dört gözle beklemekteydiler. ⁴⁶

Cumhuriyet rejimine, Osmanlı İmparatorluğundan 158 milyon liralık kâğıt para (kaime) intikal etmiştir. Cumhuriyet Hükümetleri, Merkez Bankası kuruluncaya kadar yeni Emisyona başvurmadılar. O tarihte memleketin durumu tek kelime ile felaketti. İç ve dış düşmanlar şehir, kasaba ve köyleri yakmış, yıkmışlardı. Yüz binlerce göçmenin iskân edilmesi lazımdı. Elde ise hemen hemen hiçbir iktisadi imkân bulunmamaktaydı. ⁴⁷

Hazinenin elinde kayda değer bir altın ve döviz stoku bulunmuyordu. Türk Lirası kambiyo piyasalarında desteksizdi. Para dolaşım hacmi mütarekeden beri değişmemişti. Türk lirası konvertibldi ve zaferin kazanıldığı prestije dayanıyordu. ⁴⁸

1923 ortamında Ankara Anadolu’nun ortasında bakımsız bir başkentti. İstanbul 470 yıllık Türk Bayrağı dalgalanan başkent olarak bu görevi Ankara’ya terk etmişti. Ankara, Yunanlıların, Ermenilerin yakıp yıktıkları Anadolu’nun ortasında bu şehir ve kasabaların düzenleyicisi olabilecek bir kent olarak bekleyiş içindeydi. Temmuz ayında Lozan Barış Antlaşması imzalanmış, bu anlaşma Ağustos sonunda Ankara’da meclis tarafından tasdik edilmişti. İzmir İktisat Kongresi memleket sorunlarını dile getirmiş, ancak iktisat politikası halen belirlenmemişti. Yabancı emperyalistler, Türkiye’nin birkaç yılda dize geleceğini umuyorlardı ⁴⁹

Osmanlı devleti 1918 de 18 milyon liralık bir iç istikraz akdetmiş ve yalnız ilk taksidini ödeyebilmişti. Büyük zafer kazanılınca bu istikraz tahvillerinin değeri sıfıra yakın bir düzeye inmişti. Cumhuriyet Hükümeti borcu kabullenerek ana para ve faizi ödemeye karar vermişti, dış borçlar Lozan’da paylaştırılmış, yüzde yetmiş Türkiye üzerine kalmıştı. Hangi para ile ödeneceği, yıllık taksitlerin ne olacağı komisyonlarca belirlenecekti. ⁵⁰

⁴⁶ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s. 135.

⁴⁷ Feridun Ergin, “Atatürk Döneminde Dış Ticaret ve Para Politikası”, **Seminer Metni**. 30 Nisan 1985, s. 4.

⁴⁸ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.138.

⁴⁹ Feridun Ergin, “Birinci Dünya Savaşında ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 3 (1986), s. :68-69,

⁵⁰ Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.139.

2. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA NİĞDE VİLAYETİNDE EKONOMİK DURUM VE KURULAN YEREL BANKALAR

1930'lu yıllardan itibaren Niğde'de birçok tarım ürününün üretiminde artış görülmüştür. Niğde' de elma Cumhuriyet ile birlikte zirai ve iktisadi sahada layık olduğu şöhrete kavuşmuş ve bugün elma Niğde meyveciliğinde birinci mevkiî işgal etmiştir. Niğde' de 1923 yılında 35 bin elma ağacı mevcutken 1937 yılında 88500'e yükselmiştir. Cumhuriyet sonrası tarımda makine kullanımının artması ve Niğde'de Gebere barajının yapılması gibi olumlu gelişmeler sayesinde Niğde' de istatistiklerin de gösterdiği gibi tarım alanında önemli bir artış yaşanmıştır.⁵¹

Cumhuriyet'in ilk yılları İttihat ve Terakki Dönemi'nde başlayan bir gelişmenin sürdüğü pek çok ilde küçük sermayeli yerel tüccar bankalarının kurulduğu bir dönemdir. Bu dönemde kurulan yerel bankaların bir özelliği de, kurucu üyeleri arasında, yöre milletvekillerine rastlanmasıdır. Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası “ TAŞ” nin kurucu üyeleri arasında, Niğde mebusu Miralay Galip Bey “ Aksaray Halk İktisat Bankası “ TAŞ” de Aksaray mebusu Alibuçukzade Vehbi Bey, “Bor Zürra ve Tüccar Bankası A. Ş de Niğde mebusu Halit Hüsni Bey, Bor Esnaf Bankası TAŞ de Niğde mebusu Halit Hami Bey, “Nevşehir Bankası TAŞ'de Nevşehir mebusu Kadızade Atabey bulunuyordu⁵²

Bu yıllarda Niğde' de kurulan yerel bankalar: Bor Zürra ve Tüccar Bankası AŞ. Bor Esnaf Bankası TAŞ. Aksaray Halk İktisat Bankası TAŞ, Niğde Çiftçi ve Tüccar Bankası TAŞ idi.⁵³

⁵¹ Hilal Hızıroğlu İnceler, “Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti 1923-1950” **Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine**,edt Musa Şaşmaz, İstanbul, 2008, s. 239-314, özellikle s. 246.

⁵² Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.149.

⁵³Faruk Yılmaz, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, s.149.

3. CUMHURİYET SONRASI NİĞDE DE YAŞANAN ÖNEMLİ OLAYLAR

1 Kasım 1927: Ata (Bey), Galip Bey, Halit (MENĞİ) Bey, Faik (SOYLU) Bey III dönem milletvekilliğine seçildiler.

4 Mayıs 1931: Ahmet Vefik (ULUÇAY) Bey, Galip Bey, Halit (MENĞİ) Bey, Faik (SOYLU) Bey IV. Dönem milletvekilliğine seçildiler.

1933: Aksaray ve bu ile bağı Arapsun ilçesi Niğde' ye bağlandı.

2 Eylül 1933: Ulukışla-Kayseri demiryolu hizmete girdi.

5 Şubat 1934: Atatürk, ilk kez Niğde'yi ziyaret etti.

3. 1 ATATÜRK ÜN NİĞDE'Yİ ZİYARETİ

Atatürk, Niğde'ye ilk olarak 5 Şubat 1934 akşamı geldi. Niğde sorunları ile meşgul oldu. Ertesi gün, Çiftahan Kaplıcası' nda incelemeler yaptı. Atatürk, Niğde'ye ilk olarak 5 Şubat 1934'te gelmiştir. Atatürk, 14 Ekim 1924'te eşi Latife Hanım'la birlikte Kayseri'de iken Niğde Valisi Asım Bey başkanlığındaki bir Niğde heyeti, Kayseri'ye gelerek, Atatürk'ü şehirlerine davet etmişlerse de bu mümkün olmamış, Atatürk Niğdelilere ilk fırsatta geleceğini söylemiştir. Bu davetler giderek artmış, sonunda yine Kayseri'deyken 5 Şubat 1934 günü⁵⁴ özel trenin yolu Niğde'ye çevrilmiştir. Şöyle ki:

1 Şubat 1934 sabahı Atatürk, yanında Prof. Afet İNAN, milletvekillerinden Kılıç Ali, Ruşen Eşref (ÜNAYDIN), Falih Rıfki (ATAY), Edip Servet (TÖR) ve başkaları olduğu halde otomobillerle Kırşehir'e gelmiş, buradan Yozgat'a ve Kayseri'ye geçmişlerdi. 5 Şubat 1934 günü öğleden sonra Atatürk, yanına Kayseri Kolordu Komutanı Abdurrahman Nafiz (GÜR MEN) ve 41. Tümen Komutanı Ali Rıza (ALTUNKAL)' yı da alarak, Niğde'ye hareket etmiş, gece saat 20. 30'da Niğde'ye gelmişlerdi. Niğde, o gece tümüyle istasyondaydı. Niğde Valisi Ziya (TEKELİ), C. H. P. Başkanı Dr. Hüseyin (ÜLKÜ), Belediye Başkanı Mustafa

⁵⁴ Milli Mücadele de Niğde, s. :3.

(SOYLU), Niğde Milletvekili Halit (MENĞİ) ile Niğde ileri gelenleri, öğretmen ve öğrenciler, kalabalık bir halk topluluğu Atatürk'ü coşkun gösterilerle karşıladılar.

Trenden inen Atatürk'e görülmemiş bir tezahürat yapılmış, Atatürk karşılayıcıların ellerini sıkmış, askeri birliği, öğrencileri, halkı selamlamıştır. İstasyon çıkışında konuklar otomobillere binerek doğru Halkevi'ne gelmişlerdi. 7 Şubat 1934 tarihli Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi şöyle yazıyordu: *“Reis-i Cumhur Hazretleri (5 Şubat) saat 20. 30'da Niğde'ye ulaşmışlardır. Bütün halk istasyonda kurtarıcısını emsalsiz muhabbetle ve törenle karşılamışlardır. Gazi halkın mütemadi alkışları ve yaşa sesleri arasında otomobille şehre hareket etmişlerdir. Sokakları dolduran kadın, erkek tek mil Niğde halkı, Gazi'yi görmek, sevgili büyüğüne karşı duyduğu hasreti gidermek istiyor ve büyük bir heyecan içinde mütemadiyen alkışlıyorlardı. Ne muhteşem bir karşılamaydı bu...”*

Niğde Halkevi bayraklarla donatılmış ve Atatürk için hazırlanmıştı. Belediye'nin şehir adına elli kişilik yemeği de burada verilecekti. Halkevi Başkanı Eczacı Naim (**Eren**), Atatürk'ü ve beraberindekileri⁵⁵ önce salona almış ve bir *“Hoş Geldiniz!”* konuşması yapmıştı. Daha sonra bir öğretmen ve bir öğrenci konuşmuş, Atatürk, Halkevlerinin önemi ve millî kültüre yardımı üzerinde kısa bir konuşma yaparak şöyle demiştir:

“Milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu, mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek, işte bu millî kültürümüzdür. ”

Gençler halkevi dışında fener alayı düzenlemişlerdi.

Daha sonra sofraya geçilmiştir. Çorba, beğendili kebab, yoğurtlu ıspanak, pilav, sarıgı burma (**tath**) ve meyveden (**Niğde elması**) ibaret yemekte Niğde'nin eğitim ve ekonomik sorunları, Halkevi çalışmaları üzerinde konuşulmuştu. O günlerde Halkevi, bir dergi hazırlığı içindeydi. Atatürk, derginin adını sordu. (**Akpınar**) dediler. Akpınar, Niğde'nin güneydoğusunu çeviren Toroslar'dan Aladağ'ın üzerindeki yüksek yaylanın ve buradan kaynaklı tatlı bir suyun adıydı.

⁵⁵ Milli Mücadele de Niğde, s. :4.

Atatürk'ün Niğde'ye gelişinden 5 ay sonra, Niğde Halkevi, 1 Temmuz 1934'te Akpınar Dergisi'ni yayınlamaya başlamış, derginin ilk sayısına Atatürk'ün bir resmi konarak, yukarıda (*Milli Kültür*) üzerine söylediği veciz cümle iri harflerle yazılmıştı. Yıllarca yayını sürdürülen Akpınar Dergisi, Niğde ve çevresinin tarihi ve kültürü için önemli bir kaynak olmuştur.

Sofrada söz kaynaktan, pınardan açılınca Niğde Milletvekili Halit (MENĞİ), Niğde'nin Çiftehan İlçesi'ndeki kaplıcanın sağlığa çok şifalı olduğu halde bakımsız olduğunu, istifade edilemediğini söyleyince Atatürk: *“Ya öyle mi? Yarın Çiftehan'a gidelim ve kaplıcaı yerinde görelim. Bu gibi şifalı suların milletimiz faydalanmalıdır.”* demiştir.⁵⁶ Vakit ilerlemiştir. Bu sırada Atatürk'e, Ankara'dan Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın bir telgrafı verilmiştir. Telgrafta *“Balkan Antantı metninin hazırlanarak parafı edildiği”* bildirilmiştir. Konuklar yorgundur. Her ne kadar Vali Ziya Tekeli Atatürk için Vali Konağı'nda, konuklar için de Belediye Başkanı ve başka Niğdelilerin evlerinde yer hazırlatmış ise de Atatürk *“Sizleri hiç rahatsız etmeyelim. Biz trende arkadaşlarla birlikte kalırız.”* diyerek ayağa kalkmış, otomobillerle istasyona gelmişlerdi. Atatürk'ün Beyaz Treni; lokantası, yataklı vagonu ve salonuyla gerçekten konforluuydu. Birçok seyahatlerinde Atatürk, gece yatışı için treni kullanmıştı.

Ertesi sabah, 6 Şubat 1934 Perşembe günü Atatürk ve beraberindekiler Vilayet'i ziyaret etmişlerdi. Vali, ilin sorunları hakkında bilgi vermiş, bu arada, o günlerde Niğde ve çevresine yerleştirilen Rumeli göçmenlerinin durumlarının çok iyi olduğunu, her birisinin işleriyle meşgul bulduklarını söylemişti. Halk temsilcileri Niğde'ye fabrika istiyorlardı. İplik fabrikası, meyve suyu fabrikası bu dilekler arasındaydı.

Vilayet'ten Niğde İstasyonu'na gelen Atatürk, Niğdelilere veda ettikten sonra trenine bindi. Ulukışla üzerinden Çiftehan'a gidiliyordu.

⁵⁶ *Milli Mücadele de Niğde*, s. :5.

Çiftehan İstasyonu'nda kısa bir mola veren Atatürk, eski ve bakımsız kaplıcayı yerinde görmüş, üzülmüştü. Niğde Valisi Tekeli' ye, kaplıcanın Özel İdare'ce onartılarak işletilmesi emrini verdi.

Niğde Valisi, Niğde Milletvekili ve ileri gelenlerine Çiftehan'da veda eden Atatürk, Ereğli, Karaman, Konya, Eskişehir üzerinden Ankara'ya dönüyordu.

O günden sonra Niğdeliler 5 Şubat gününü “Atatürk'ün Niğde'ye Gelişleri” günü olarak her yıl törenlerle kutladılar. Atatürk'ü andılar.⁵⁷

Bu dönemde Atatürk'ten başka ismet paşada Niğde'yi ziyaret etmiştir. Ordu müfettişi İzzettin Paşa ile Kolordu Komutanı Ali Hikmet Paşa Nafia ve Maliye vekilleri ve Mülkiye Müfettişi Fevzi Bey'de Niğde'ye gelmiştir. Bu dönemde gerçekleşen önemli olaylardan biride Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesidir. Bu duruma büyük sevinç duyan halk evinde toplanmıştır.⁵⁸

4. CUMHURİYET SONRASI 1931-1935 YILLARI ARASI NİĞDE'DEKİ BAZI SİYASİ OLAYLAR

V. İnönü Hükümeti 27 Eylül 1930 ile 4 Mayıs 1931 ve VI. İnönü Hükümeti de 4 Mayıs 1931 ile 1 Mart 1935 yılları arasında görev yapmıştır. IV. Devre Niğde Milletvekilleri Ahmet Vefik, Galip, Halit ve Faik Soylu' dur.⁵⁹

Dönemin Niğde Valisi Hüsnü Bey 20 Eylül 1931 tarihine kadar görev yapmış ardından 21 Ekim 1931 ile 16 Haziran 1933 yılları arasında Sakıp BEYGO ve 20 Haziran 1933 ile 29 Şubat 1936 tarihleri arasında Osman Ziya TEKELİ valilik görevinde bulunmuştur.⁶⁰

Bu dönemde gerçekleşen önemli olaylardan biri Aksaray'ın Niğde'ye bağlanmasıdır. Aksaray 20 Mayıs 1933 günü ilçe haline gelerek, ilçelerden Gülşehir ile (Arapsun) ile birlikte Niğde'ye, öbür ilçesi Şereflikoçhisar ise Ankara'ya

⁵⁷ Milli Mücadele de Niğde, s. :6.

⁵⁸ Hilal Hızıroğlu İnceler, *Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti*, s. 282.

⁵⁹ Hilal Hızıroğlu İnceler, *Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti*, s. 271.

⁶⁰ Hilal Hızıroğlu İnceler, *Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti 1923-1950*, s.271.

bağlanmıştır.⁶¹ 1933 de Ürgüp Niğde'den ayrılarak Kayseri'ye bağlanmıştır. Önceleri bir il merkezi olan Aksaray'ın ve Aksaray'a bağlı bir ilçe olan Arapsun' un Niğde' ye bağlanmasıyla il nüfusu 1935 de 247 bini aşmıştır. ⁶²

5. 1930 'LU YILLARDA NİĞDE'NİN SOSYAL GÖRÜNÜMÜ

İstanbul Niğdeliler Derneği'nde görev alan ve Niğde Başkent Vakfı onursal üyesi Ömer Fethi GÜRER kitabının "1930'lu Yıllarda Niğde" adlı bölümünde o yılların Niğde'sini anlatır.

A. Rasim Kocabaş, 29 Birinci Teşrin 1937 tarihli Niğde gazetesinde" Ben yedi yıldır Niğde'deyim, istedim ki, bu yıllar içinde Niğde'nin geçirdiği değişiklikleri yazayım, ileri ki nesiller bunları hayretle okusunlar" diye yazmıştı. Yazı 1930-1937 dönemini anlatıyor. "Yıl 1930. Ankara'dan Niğde'ye geleceğim. Otomobil yok, trende tabii yok.. Sol kulağımı göstermek için sağ elini enseden dolaştırır gibi, ben de Niğde'ye varmak için önce Eskişehir'e döneceğim, sonra da Ulukışla' ya geçeceğim...!"

Bereket versin Konya' ya işleyen bir kamyon buldum da oradan geldim. Ulukışla' da tek kamyonun başına birçok kişi toplandık. Şoför yolcu çokluğundan şımarmış, iki kat ücret isteniyor. Yolcular soğuktan üşümüş, her şeye razı. Balık istifi sıkışıp yollandık. 55 km yolu üç saatte aldık. Amma buz kesildik. Kolsuz denen yokuşta Niğdeli yolcular hazin bir sesle mırıldanıyorlardı:

Burası netameli bir yerdir, her yıl bir kaza vuku bulur, insanlar ölür!

Soruyordum.

Niğde'de hangi otele ineyim?

"Hanlar vardır" diyorlardı. "Onlarda bir iki gün kaldıktan sonra ev tutarsınız"

⁶¹ Yurt Ansiklopedisi, c. VIII, s. 6190.

⁶² Hilal Hızıroğlu İnceler, *Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti 1923-1950*, s.271.

Seferberlikte Sivas'ta müfettişlik etmiş olduğum için. Şair F. Nafiz Çamlıbel'in 'Han Duvarları' başlıklı manzumesinden kısmen anlattığı o kötü hanlar gözümde canlanıyor ve 'hım diyorum, 15 yıl önce nasılsa yine öyle buraları'(şimdi Niğde ' de üç tane otel vardır. 1937) Otomobil beni mektep kapısında indirip geçiyor.

Mektep Müdürü:" Bu akşamlik yerli bir arkadaştan yatak getiririz de mektepte beraber kalırız. Buralarda otel yoktur. Hanlarda nasıldır siz daha iyi bilseniz gerektir"

Ertesi geceyi bir arkadaşa geçiriyorum amma iki gündür aradığımız evi bulmak imkânsız.

Fırka gelir gelmez kiralar kabarmış, en kötü izbeler için bile 8-10 lira isteniyor. (şimdilerde kiralar yüzde kırk inmiştir. 1937)

Sakarya mektebinin boş bir odasında yirmi gün titredikten sonra dört arkadaş 16 liraya ev tutuyoruz. Ondan sonra her bekâra mukadder olan hayat: Lokantada yemek, içmek, kahvede vakit geçirmek, evde yatıp kalkmak. Peki ama her yerde, her bekâr Niğde deki bizler gibi olsaydı hiç bekâr kalmaz ya ölür yahut evlenirdi.

Hükümet önünde bir tek lokanta var. Geçse gelerseniz aç kaldığınızın resmidir. Bakkallarda, fırıncılarda akşam kapadıkları için büsbütün çaresiz kalırsınız vesselam...

Akşamları bir tek kahve açıktır. Konak önündeki bu kahvede birkaç memur ancak yatsıya kadar otururlar. Gazete ancak abonelerde bulunur. Ne kahveciler alır, ne dekimse satar. (şimdi alanda var satanda. 1937)

Konak önünde yüksek duvarlı, demir parmaklıklı, havuzlu bir bahçe. Tabi sultanlık döneminde ve derebeylik gününde yapılmıştır. Mutasarrıflarla valilerin ve daire müdürlerinin nefsi nefislerine münhasır... Şimdiki gibi milleti düşünerek, herkesin ferahlayabileceği parklar yaptırmak, orada halkevi bandoları çaldırmak kimin umurunda.

Sokaklar hele konak önleri biraz yağmur ve çamur olunca geçilmez olur. Tam istibdatın son günlerinde Ayasofya Meydanı'nı andırır. Gölcükler peyda olur. İçlerine çamurlu sular dolar. Oralardan geçecekler geçmişlerin izlerinden yürümezlerse batarlardı. ! (bu günse o yerler parke döşelidir. 1937)

- Hele geceleri zifiri karanlığı sormayın! Çamurlara saplanıp yolu çıkaramadıkça yanınızdaki evlerin pencerelerine şöyle bağıracacağınız gelir.

- Aman gardaşcığım, bacıcağazım; şu çıranı biraz tutuver de yolumu bulayım batacağız. (Bu gün de bu zifiri karanlık vardır; fakat, iki ay sonra 1938 yılının başında Cumhuriyet nuru olan elektrik yalnız sokakların değil, her yerimizin karanlığını aydınlığa çevirecektir.)

Geceleri toplanabilecek bir tek yer var: Askeri gazino. Orası da şimdi ki gibi genişletilmemiş olduğu için: değil halkın memurlarının, başkanlarını bile kaplayamıyordu. (şimdi bin kişi alan halkevinin yerinde yeller esiyordu o zaman!1937)

Memleketin en gözde yerindeki mektep: Sakarya ve Ortaokul Çok geniş bahçeleri var ama Allah'ın toprağı! Ne bir fidan ne bir çiçek (şimdi ki gibi gönül çeken yeşillikler ne gezer. 1937).

Şimdi yarısı Milli Kütüphaneye yarısı Halkevine ayrılan yapıda o vakit Matbaa duruyordu. Tabii takımları hem az hem de pek iptidai idi. (Bu gün matbaanın ayrı binası vardır ve bitin levazım tamdır. Motorlu makineside...1937).

Gezilecek başka yer olmadığı için gergin bir adamın yaptırdığı kahveci kulübesinin etrafına serilmiş iskemlelere kurulmak üzere yarış var. Hele akşamları bu istasyon kahvesine varıp da iskemle bulamayınca keder içinde dönenler bile az değildi. Orada oturanlar boş istasyon binası ile raysız demiryoluna bakıp hasretle içini çeker ve şöyle mırıldanırlardı:

-Acaba buraya tren geldiğini görecektir miyiz?(Bu gün orada gezinenler önlerinde, günde dört bazen de altı defa dört bucaktan haber ve insan taşıyan işlek demir yolunu görürler. 1937)

Hele Niğde'den istasyona inerken sağa bakınca insan kendisini İsviçre'de zannediyor. Hem yeşil kavak, söğüt veya akasya, elma ve armut ağaçlarını ortasında son sistem bir ak saray... Bu ak saray Niğde'nin yalnız sokaklarını, evlerini değil; kafasını, gönüllerini hasılı yüzlerini de ağartacak olan elektrik binasıdır. Taa uzakta, Ulukışla yolundaki köprünün altcağzında da bir ak yapı var. Bu da geçenlerde işlemeye başlayan Salhane'dir. Yedi yıldır bunları göz ile gören kafası ile ölçen ben, 14. Cumhuriyet Bayramı'mızın arifesinde bunları sayıp döktükten sonra sözlerimi şöyle bitireceğim:

Ey Gençlik!. . Millet ve memleketimize can veren Cumhuriyeti her zaman koru. Onu yaratan büyüklerimizi daima say. Bu işlerden örnek alarak sende iyi işler yapmaya çalış. Yaşa ve yaşat...⁶³

⁶³ Ömer Fethi Gürer, **Niğde Söylence-Şarkı-Fıkra-Anlatı**, Niğde, 2010, s:14-17.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ

1. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILIŞI

Sivas kongresi çalışmalarından sonra 11 Eylül 1919 günü yayımlanan beyannamede "Çağımızda hükümetin milli iradeye uyması zorunludur. Bu bakımdan millet meclisinin toplantıya çağırılması ve böylece millet ve memleketin mukadderatı hakkında alınacak kararların millet meclisinin denetimine arz edilmesi gerekir." deniyordu.

20 Ekimde Amasya' da Mustafa Kemal Paşa ile İstanbul Hükümeti Temsilcisi olan Bahriye Nazırı Salih Paşa arasında görüşmeler yapıldı. Yapılan görüşmelerden sonra bazı anlaşmalara varıldı. Seçimlerin serbest yapılması, seçimlere Heyet-i Temsiliye'nin müdahale etmemesi gibi şartlar kabul olundu. 12 Ocak 1920 de İstanbul'da toplanacak olan Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı için Aralık 1919'da seçimler için hazırlıklara hız verildi. Memlekette seçim hazırlıkları ve seçimler sürerken, Heyet-i Temsiliye de Ankara'ya varmıştı.

Memlekette yapılan bu seçimin çoğunluğunu milli hareketi tutanlar kazandılar. Yeni mebuslar arasında Rauf bey'de vardı.⁶⁴

12 Ocak 1920 de meclis yeniden açılmış. Mustafa Kemal Paşa seçilen milletvekillerini Ankara'ya çağırması ve onlarla görüşmüştü. Nutuk'ta bu konuyu şöyle ifade eder: "Milletvekilleri, aynı günde veya günlerde toplu olarak bulunamadılar. Teker teker veya küçük gruplar halinde gelip gittiler. Bu zatların veya

⁶⁴ Faruk Yılmaz, *Türkiye'de Anayasa Gelişmeleri Tarihi*, Niğde, 1995, s. :49.

heyetlerin hepsine ayrı ayrı veya hemen hemen aynı temel noktaları günlerce üst üste tekrarlamak zorunda kaldık. ”⁶⁵

Ankara’daki bu görüşmelerde milletvekillerinden Meclis’te ‘Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu’ adlı bir grup kurmaları istenmiş ve Misak-ı Milli’nin müsveddeleri kaleme alınmıştır. Maalesef mecliste kararlaştırılan isimde bir grup kurulamamıştır. Bunun nedenini Mustafa Kemal şu sözlerle anlatıyor: “... Bu grubu kurmayı vicdan borcu, millet borcu bilmek durum ve kabiliyetinde bulunan efendiler inançsız idiler... Korkak idiler... Cahil idiler”⁶⁶

Bu son Osmanlı meclisinde gerçekleştirilen en büyük iş 28 Ocak 1920’de kabul edilen Misak-ı Milli olmuştur. ⁶⁷ Meclis Erzurum ve Sivas bildirilerine dayanan ve toprak bütünlüğü ile milli bağımsızlık üzerindeki temel istekleri ifade eden Misak-ı Milli’yi kabul etti.

12 Ocak 1920 ‘de toplanan ve 18 Mart’ta İtilaf askerlerinin İstanbul’u üzerine çalışmalarına son veren son Osmanlı Meclis-i Mebusan’da Niğde Sancağı’nı şu mebuslar temsil etti. Ata Bey, Mehmet Emin Bey ve Muhiddin Bey. ⁶⁸

Mustafa Kemal Paşa Son Osmanlı Mebusan Meclisi’ne başkan seçilemediği için, meclise daveti, Kanunu Esasi gereğince son Osmanlı Mebusan Meclisi Başkanı Celalettin Arif Bey’e yaptırmayı düşünmüştür. ⁶⁹ Ancak Celalettin Arif Bey bazı düşüncelerle bu daveti yapmakta kararsız kalınca Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi’nden aldığı yetkiye dayanarak Temsil Heyeti başkanı sıfatıyla bu daveti gerçekleştirmiştir. Böylece Osmanlı Devleti’nin esasen kalmayan otoritesi yok sayılarak, Türk Milleti kendi geleceğine resmen hâkim olmaya başlamıştır. ⁷⁰

Bu meclise Erzurum Milletvekili olarak seçilen Mustafa Kemal Paşa güvenli görmediği için İstanbul’a gitmemiş ve ileri görüşlülüğü 16 Mart 1920’de İstanbul’un İtilaf Kuvvetleri tarafından işgal edilmesiyle bir kez daha ortaya çıkmıştı. İşgal

⁶⁵ Kemal Atatürk, **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s. 246.

⁶⁶ Kemal Atatürk, **a. g. e.**, s. 247.

⁶⁷ Mehmet Saray, **Türk Devletlerinde Meclis (Parlamento), Demokratik Düşünce ve Atatürk**,

⁶⁸ Faruk Yılmaz, **Türkiye’de Anayasa Gelişmeleri Tarihi**, s. 49.

⁶⁹ İhan F. Akın, **Türk Devrim Tarihi**, Beta Yayını, İstanbul, 1999, s. 136.

⁷⁰ Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, T. T. K, Basımevi, Ankara, 1991, s. 67.

sonrasında Meclis dağıtılmış ve Anadolu hareketine yakın olan milletvekilleri tutuklanarak Malta'ya sürülmüşlerdir.⁷¹

İtilaf Devletleri bunun üzerine, 16 Mart 1920 de İstanbul'u resmen işgal ettiler. 18 Mart 1920'de çalışmalarına ara vermiş olan Son Osmanlı Mebusan Meclisi, padişahın iradesi ile en geç dört ay içinde yeni seçimlerin yapılması kaydıyla 4 Nisan 1920' de feshedildi. Bu gelişmeler üzerine zaten hazırlıklı olan Ankara'da alınan kararlar seçilen mebuslar ile İstanbul'dan işgal nedeniyle Ankara'ya kaçıp gelen mebuslardan oluşan ilk T. B. M. M Ankara'da 23 Nisan 1920 'de açıldı.

Bu tarihte açılan meclis Mustafa Kemal'i ertesi gün başkan seçti. Hemen çalışmalar başlandı. Olağan üstü niteliklere haiz bu meclis dışı karşı savaşı Osmanlı yönetimine karşıda ihtilali yönetecek, yepyeni bir ulusal devletin sınırlarını çizip belirleyecekti.⁷²

2. I. DÖNEM BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE KATILAN NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ

Birinci dönemde Niğde' altı milletvekili ile temsil edildi. Bunlar Ahmet Hakkı Paşa (Sütekin), Ata Bey, Mustafa Bey, Hilmi Bey, Vehbi Bey, Zeynel Abidin Bey'dir.

2. 1 AHMET HAKKI PAŞA (SÜTEKİN)

Albay Mehmet Abidin Bey'in oğlu Tümgeneral Ahmet Hakkı (Sütekin) Paşa 1867'de Nevşehir'in Avcılar Köyü (Maçan) 'nde doğmuştur.⁷³ İlk ve orta öğrenimini babasının görevde bulunduğu Bağdat'ta tamamlayarak 1 Ağustos 1884'te Harbiye Mektebi'ne girdi. 1887'de Süvari Teğmen rütbesiyle mezun olarak Erkân-ı Harbiye (*Kurmay*) sınıfına ayrıldı. 20 Mayıs 1890'da Kurmay Yüzbaşı olarak Genelkurmay 1 inci şubesine atandı. 15 Ağustos'ta Erzincan'daki 4 üncü Ordu emrine verildi. 21 Haziran 1892'de Kolağası (*Kıdemli Yüzbaşı*) oldu. 18 Ocak 1898'de Binbaşı rütbesiyle Bağdat 6 ncı Ordu Kurmayı'na nakledildi. Süvari Fırkası'nda

⁷¹ Ahmet Mumcu, *Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*, İnkılâp Kitapevi, 1996, s. 54.

⁷² Faruk Yılmaz, *Türkiye'de Anayasa Gelişmeleri Tarihi*, s. 49.

⁷³ Çoker, a.g.e., C.III, s.807; T.B.M.M. Arşivi, 360 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı

görevlendirildi. 16 Ekim 1903'te Yarbaylığa yükseltilerek 10 Aralık 1905'te Bağdat Harbiye Mektebi Ders Nazırlığı'na getirildi. 22 Haziran 1906'da Albaylığa yükseltildi. 1 Ocak 1909'dan 19 Haziran 1910'a kadar Necit Mevki (**Kumandanı**) olarak görevlendirildi. 26 Şubat 1911'de Amasya Redif Fırkası Komutanı oldu. 13 Nisan 1912'de Mirliya (**Tümgeneral**)lığa terfi ettirildi. Fırkası ile Balkan Savaşı'na katıldı. 6 Ocak 1914'te 11 nci Kolordu Asker Alma Dairesi Başkanlığı'na atandı. Bir süre Kolordu Kumandanlığına vekâlet etti. 18 Mayıs 1915'te bu görevden emekliye ayrılarak Niğde'ye döndü. . 1917'de Liva Genel Meclisi'ne üye seçildi. Bu görevde iken TBMM'nin I. dönemi için yapılan seçimde Niğde Milletvekili olarak 26 Nisan 1920'de meclise katıldı. Mecliste Bayındırlık, Bütçe, Sağlık ve Sosyal Yardım ve PTT komisyonlarında çalıştı. 12 Temmuz 1920'de meclis kararıyla, yöresinde vatanî hizmet için süresiz izinli sayıldı. Görev sonu hastalandığından 1 Mart 1921'de Meclise dönebildi. 26 Mart'a Harp Komisyonu kararıyla ordu geri hizmetlerine yardım ve gözetim için memur edildi. Batı cephesinin ihtiyaçlarının sağlanmasına yardımcı oldu. 16 Ağustos-18 Eylül 1922 arası Amasya, 7 Mart-11 Mayıs 1923 arası Elcezire İstiklâl Mahkemelerinde üye olarak bulundu. Milletvekilliği bu dönemde sona erince Nevşehir'e dönerek hayır işleriyle meşgul oldu.

Türk Ocağı, Kızılay, Türk Hava Kurumu Şube Başkanlıklarını yürüttü. CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı olarak Halkevini açtı. 1 Temmuz 1942'de öldü. Ürgüp yolu sonunda hazırlanan mezarlıkta toprağa verildi. Evli olup, sekiz çocuk babasıdır.⁷⁴

2. 2. ATA (ATAULLAH) BEY

1882 (**1298**)'de Nevşehir'de doğdu. Kadı Mehmet Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Nevşehir İbtidai Mektebi ve Karaman Rüştîyesi'nde tamamladıktan sonra İstanbul Mercan İdadisi'ni bitirdi. Mülkiye Mektebi'ne girerek Temmuz 1905'de yüksek kısımdan mezun oldu. Konya İl Maliyet Memurluğu'nda stajını bitirdikten sonra 1 Eylül 1908'de Ürgüp Kaymakamlığı'na atandı. 1910-1916 arası Karaağaç, Aziziye, Karaman Kaymakamı olarak görevlendirildi. Sivas Mektupçusu iken Mutasarrıflığa yükseltilerek Nisan 1916'da Yozgat, Ekim 1917'de

⁷⁴ Milli Mücadele'de Niğde, s. :46.

Maraş Mutasarrıfı oldu. Bu görevde iken İstanbul Mebusan Meclisi'nin son dönemi için yapılan seçimlerde Niğde'den Milletvekili oldu. Kış şartları içinde ancak 15 Şubat 1920'de Meclise katılabildi. Bir süre sonra Meclisin feshi üzerine Heyeti Temsiliye'nin talimatına uyarak Ankara'ya geldi ve 3 Temmuz 1920'de TBMM Genel Kurulu'na Niğde Milletvekili olarak takdim edildi. 13 Aralık 1920'de Divan Kâtipliği'ne seçildi.

Ayrıca İçişleri, Bütçe, Malî Kanunlar komisyonlarında ve Memurîn Muhakematı Tetkik Kurulu'nda çalıştı. II. toplantı yılında İçişleri Komisyonunun başkanlığını yaptı. Cephede hizmet gören Refet Bey (**Paşa**)'in memleketin iç durumu vekâletle yönetime imkân vermediği nedeniyle istifası üzerine 21 Nisan 1921'de Dahiliye Vekilliğine getirildi. İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşa'nın 16 Mayıs 1921'de istifası üzerine 19 Mayıs'ta yeniden teşkil edilen İcra Vekilleri Heyeti'nde Dâhiliye Vekâletini korudu. 30 Haziran 1921'de vatani hizmet için Meclis kararıyla izinli sayıldı. Görevinin sona ermesi üzerine 17 Eylül 1921'de Meclise döndü. 26 Ocak 1922'de Harp Encümeni kararıyla ordu geri hizmetlerine gözetim ve yardım için kurulan Meclis Heyeti'nde görevlendirildi. Fethi Bey'in izinle ayrıldığı 10 Temmuz 1922'de geçici vekil olarak 18 Eylül 1922'ye kadar Dahiliye Vekâleti işlerini yürüttü. Dönem içinde (**3'ü gizli oturumlarda olmak üzere kürsüde 11**) konuşma yaptı. Bir kanun önerisi verdi.

II ve III üncü dönemde tekrar Niğde'den Milletvekili olarak yasama görevini ölümüne kadar sürdürdü. 1 Ocak 1931'de Ankara'da öldü. Evli olup, dört çocuk babası idi. Ailesi (**Atay**) soyadını almıştır. Nüfus kaydında adı (**Ataullah**) olup, mecliste (**Ata Bey**) olarak anılmıştır.⁷⁵

2. 3. MUSTAFA BEY (SOYLU)

1883 (**1299**)'de Niğde'de doğdu. Ratip Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Niğde'de tamamladıktan sonra girdiği Konya İdadisi birinci sınıftan babasının ölümü dolayısıyla ayrıldı. Ailesinin geçimi için 1903 yılı Ocak ayında Nafia Kalemî'nde Kâtip olarak çalışmaya başladı. 26 Ekim 1913 Niğde Muhasebe Kalemine Başkâtip oldu. 1 Ekim 1915'te Maarif Dairesi Muhasebe ve Tahrirat

⁷⁵ Milli Mücadele'de Niğde, s. :48.

Başkâtipliği'ne nakledildi. Ayrıca Darülhilâfe Medresesi'nde öğretmenlik yaptı. Bu görevde iken Niğde temsilcisi olarak Sivas Kongresi'ne katıldı. Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti üyeliğine seçildi. TBMM I. dönem için yapılan seçimde Niğde Milletvekili oldu. 26 Nisan 1920'de meclise katıldı. Hastalığı nedeni ile herhangi bir komisyonda görev almadı. 26 Aralık 1920'de Niğde'de öldü. Evli olup, beş çocuk babası idi. Ailesi (*Soylu*) soyadını almıştır.⁷⁶

2. 4. MUSTAFA HİLMİ BEY (SOYDAN)

1881 (*1297*)'de Niğde'de doğdu. Mahkeme Azası Hocasade Ahmet Efendi'nin oğludur. Niğde İbtidai Mektebi ve Rüştiyesi'nde ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra 28 Temmuz 1897'de Medrese ve Darülhüffaz'dan icazet aldı. Aday memur olarak Niğde Defter-i Hâkanî İdaresine devam etti. 16 Nisan 1903'te Şer'iyeye Mahkemesi 2'nci Kâtipliğine atandı. 17 Ekim 1907'de mahkemenin başkâtipliğine yükseltildi. Konya vilâyetince yapılan düzenlemede 29 Ocak 1910'da kadro dışı bırakıldı. Yeniden bir memuriyete atanması hakkındaki başvurusu uygun görülerek yapılan sınavda da başarı göstermesi üzerine 18 Nisan 1911'de Havran Sancağı Emlâk ve Arazi Tahrir Hakimliğine, 30 Mayıs 1911'de Der'a Fırkayı Tahririyesi Naibliğine atandı. 26 Temmuz 1913'te Naiblikten ayrılarak memleketine döndü ve Dâvâ Vekilliği yapmaya başladı. 13 Ekim 1915'te Genel Meclis Üyeliği'ne seçildi.

Millî mücadelede Müdafaayı Hukuk Cephesi'nde yer aldı. 1920 Ocak ayında Belediye Meclisi'ne üye oldu. Kasaba ve köylerden asker ve bağış toplayarak Pozantı ve Adana cephelerinde direnişin sürdürülmesinde etkili oldu. TBMM'nin I. nci Dönemine Niğde'den milletvekili seçilerek 26 Nisan 1920'de Meclise katıldı. Mecliste Şer'iyeye ve Evkaf, Tasarı, Dilekçe komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulu'nda çalıştı. I. toplantı yılında Adalet ve Şer'iyeye komisyonunun kâtipliğini, III. toplantı yılında da başkanlığını yaptı. Dönem içinde kürsüde 15 konuşma yaptı. Milletvekili I. dönemde sona erince isteği üzerine 29 Temmuz 1925'te Niğde Hazine vekilliğine atandı. 8 Haziran 1927'de Adliye Vekâletinden avukatlık ruhsatnamesi alarak Hazine Vekilliği görevini 15 Ekim 1930

⁷⁶ Milli Mücadele'de Niğde, s. :50.

tarihine kadar sürdürdü. 1930-1938 arası Niğde’de serbest avukatlık ve bu arada Genel Meclis ve Liva İdare Heyeti Üyeliği yaptı. 9 Mart 1938’de Niğde Müftülüğü’ne seçildi. 11 Kasım 1953’te bu görevden emekliye ayrıldı. 10 Ekim 1958’de öldü. Evli olup, altı çocuk babası idi. Arapça bildiği kısa hâl tercümesinde yazılıdır.⁷⁷

2. 5 VEHBİ BEY

1876 (1292)’de Konya-Aksaray’da doğdu. Tüccardan Hacı Hasan Efendi’nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Aksaray Rüştîyesi’nde tamamladıktan sonra ticaret hayatına atıldı ve başarılı oldu. Millî mücadelede bütün varlığıyla ulusal direniş cephesinde yer aldı. TBMM’nin I inci Dönemine Niğde’den Milletvekili seçilerek 28 Nisan 1920’de Meclise katıldı. Mecliste Malî Kanunlar ve Bütçe Komisyonlarında çalıştı. Dönem içinde (1) kez gizli oturumda konuşma yaptı. (1) soru önergesi verdi. Önerdiği (2) kanun teklifinden Vergi Kanunlarında ve Gümrük Resminde değişiklik yapılmasına dair olanı, 11 Ocak 1923’te 295 sayılı Kanun olarak kabul edildi. II’nci Dönemde Aksaray’dan Milletvekili seçilerek Yasama görevini dönem sonuna kadar sürdürdü. Zaferden sonra Yurt’ta ticaret hayatının gelişmesine çalışarak Aksaray’da Azm-i Millî Fabrikası, Halk İktisat Bankası’nı kurdu. İstanbul’da Şark Değirmenleri Şirketi, ayrıca İzmir ve Bursa’da Ticaret ve Sanayi Şirketleri tesis etti ve bu şirketlerin yönetim kurulu başkanlıklarını yaptı. 1 Şubat 14932’de İstanbul’da öldü. Zincirlikuyu Mezarlığı’nda toprağa verildi. Evli olup, beş çocuk babası idi. Ailesi (Çorakçı) soyadını almıştır.⁷⁸

2. 6. ZEYNEL ABİDİN (ABİDİN) BEY (BAYHAN)

1869’da (1285) Niğde’de doğdu. Battal Efendi’nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Niğde Sıbyan Mektebi ve Rüştîyesi’nde tamamladıktan sonra 1890’da Adliye memur olarak Devlet hizmetine girdi. Zabıt Kâtibi, Sorgu Hâkim yardımcısı olarak 1904 yılına kadar görev yaptı. Sınavla Dâvâ Vekilliği izni aldıktan sonra memurluktan çekilerek dâvâ vekilliği yapmaya başladı.

⁷⁷ Milli Mücadele de Niğde, s. :56.

⁷⁸ Milli Mücadele de Niğde, s. :58.

II. Meşrutiyetin ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasında politikaya girdi. İl Genel Meclisi Üyeliği'ne seçildi. I. Dünya Savaşı sonu yurdun bir kısmı işgale uğradığından milli mücadeleye katılarak Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nde çalıştı.

TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimlerde Liva Genel Meclisi Üyeliğini koruyarak Niğde Milletvekili seçildi ve 26 Nisan 1920'de Meclise katıldı. 5 Eylül 1920'de kabul edilen "*Nisan-ı Müzakere Kanunu*", memurluk ile milletvekilliğinin bir kişi üzerinde bulunmasını yasakladığından vâki tebligata karşı Genel Meclis üyeliğini tercih ettiğini bildirmesi üzerine 11 Ekim 1920 birleşiminde Milletvekilliğinden istifası Genel Kurulca kabul edildi. Uzun süre Liva Genel Meclisi ve Daimi Encümen Üyeliği'ni sürdürdü. Bu arada Niğde Çiftçi ve Ticaret Bankası'nı kurduğu ve Yönetim Kurulu başkanlığını üstlendiği, Meclis Arşivindeki kısa hâl tercümesinde yazılı bulunmakta ise de, bu hususu belgelemek mümkün olmadı. 6 Şubat 1944'te öldü. Evli olup, altı çocuk babası idi.⁷⁹

3. II. DÖNEM BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE KATILAN NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ

3. 1. HALİT MENGİ

IV. Dönem Niğde Milletvekilleri içerisinde anlatılacaktır.

3. 2. EBUBEKİR HAZIM TEPEYRAN

1864 yılında Niğde'nin Yenice Mahallesi'nde doğdu. Halk arasında Tepeviran semti olarak bilinen mahalleden dolayı Tepeyran soyadına almıştır.

1879 yılında Rüştüye'den mezun oldu, 1893 yılında ise Edirne valisi Abdurrahman Paşa'nın vali yardımcılığı görevini yürüttü. II. Abdülhamit döneminde kendisine "*Bala*" rütbesi ve ikinci rütbeden "*Osmanlı Nişanı*" verilerek Musul valiliğine atandı. Başarılarından dolayı "*Selam-i Şahane*" (*Padışahın selamı*) ile ödüllendirildi. Ancak ordu müşirinin jurnal niteliğindeki bir yazısı üzerine 1901'de "*Şura-yı Devlet*" azalığı ile İstanbul'a çağrıldı.

⁷⁹ Milli Mücadele'de Niğde, s. :60.

1903 yılında Manastır valiliğine atandı. Valiliği sırasında gösterdiği başarıdan dolayı birinci rütbeden “*Osmani ve Mescidi*” nişanları ile ödüllendirilmiştir.

1906 yılında Bağdat valiliğine giderken, kendisine “*Murassa Osmanî Nişani*” verildi. 1908’de önce Sivas, sonra Ankara valiliğine atandı. Bir yıl sonra da İstanbul Şehreminliğine getirildi.

1910’da Hicaz, 1911’de Beyrut valisi oldu. Beyrut’un İtalyan zırhları tarafından ani bombardıman edilmesi üzerine sıkı yönetim ilan ederek çıkan kargaşalıkları derhal bastırdı. Bu başarısından dolayı Paris’deki Kainat Tarihi Akademisi tarafından şeref üyeliğine seçildi. 1913 yılında ikinci kez Beyrut valiliğine ataması yapıldı. 1914’de ise “*Şura-yı Devlet Mülkiye ve Maarif*” dairesi başkanlığına getirildi.

Aralık 1918’de Bursa valisi oldu. Valiliği sırasında Bursa’da artan eşkıyalık olaylarının bastırılmasında gösterdiği başarıdan dolayı Kocaeli ve Balıkesir livaları emniyet ve asayişinin sağlanması görevleri kendisine verildi. 14 Şubat 1920’de Dahiliye Nazırı olarak göreve başlayan Hazım Bey, 8 Mart 1920’de kurulan Salih Paşa Kabinesi’nde yerini korudu.

Bursa valiliği ve dahiliye nazırlığı sırasında milli kuvvetleri desteklediği ve “*Kuva-yı Milliye*” namıyla müteşekkil cemiyet-i bağıyenin muharrik ve müşevviklerinden ve Yıldız Sarayı hümayunu yağmegerlerinden olduğu iddiasıyla 24 Mayıs 1920 tarihinde tutuklandı. 8 ay hapis yaptı. Nemrut Mustafa’nın başkanlığındaki bir numaralı divani harbi örfi’de yargılandıktan sonra idama mahkum edildi ise de padişah Vahdettin cezasını küreğe çevirdi.

21 Ekim 1921 tarihinde Damat Ferit Paşa hükümetinin görevden ayrılıp yerine Tevfik Paşa yeniden sadrazam olunca, Divan-ı Harbi Örfi’ler tarafından verilen hükümlerin temyiz edilmesiyle ilgili kararname çıkartıldı, bu hükümden yararlanan Hazım Bey beraat etti. 18 Kasım 1920’de 9 ay hapis kaldığı Sultanahmet Cezaevi’nden tahliye oldu. 31 Mayıs 1921’de ikinci kez Sivas valiliği görevine atandı. 13 Ağustos 1921 yılında da Trabzon valisi oldu.

Emekli olduktan sonra Niğde II. dönem ve daha sonra VI. ve VII. dönemlerde Niğde milletvekili oldu. 5 Haziran 1947’de 89 yaşında iken vefat etti. Atatürk’ün Samsun’a çıkışından Cumhuriyet’in ilanına kadar Atatürk’ün yanında yer aldı.

“Les fleurs Degeneres, Kar Çiçekleri (şiiir kitapları), Eski Şeyler (roman), Canlı Tarihler (hatırat), Zalimhane Bir İdam Hükümü, Belgelerle Kurtuluş Savaşı, İdari İctimai Sanihat, Küçük Paşa (roman), Güzel Sözler adlı yayınlanmış eserleri mevcuttur.”⁸⁰

3. 3. ALİ GALİP YENEN

IV. Dönem Niğde Milletvekilleri içinde açıklanacaktır.

3. 4. ATA BEY

I. Dönem milletvekilleri içinde açıklanmıştır.

4. III. DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ

Bu dönemdeki milletvekilleri II. devre Niğde Milletvekilleri ile aynıdır. ⁸¹

⁸⁰ Milli Mücadele de Niğde, s. :66.

⁸¹ Hilal Hızıroğlu İnceler, Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti 1923-1950, s .249.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NİĞDE DÖRDÜNCÜ DÖNEM MİLLETVEKİLLERİ VE MECLİSTEKİ SİYASİ FAALİYETLERİ

1. SEÇİMLER

Meclis dördüncü dönemi 04. 05. 1931-23. 12. 1934 yıllarını kapsamaktadır. ⁸²

1. 1. DÖRDÜNCÜ DÖNEM SEÇİMLERİ ÖNCESİ GENEL DURUM

Gazi Mustafa Kemal Paşa, C.H.F. Genel Başkanı olarak Meclis Grup Başkanlığına gönderdiği aşağıdaki yazı ile yurdun her tarafında yaptığı incelemeler sonucu elde ettiği izlenimle, Milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesini uygun gördüğünü bildirmiştir. ⁸³

Mustafa Kemal'in Cumhuriyet halk Fırkasına göndermiş olduğu yazı şöyledir:

3 Mart 1931

C. H. F. Grup Reisliğine

Son aylarda C. H. Fırkasının memleketteki, Büyük Millet Meclisindeki ve Hükümetteki idarî ve siyasî faaliyeti aleyhinde bir hava yaratılmaya çalışıldığı malûmdur. Asırlarca mühmel bırakılmış olan bir memlekette ve bir millet hayatında birçok eksikler ve ihtiyaçlar olması tabiidir; bundan başka milleti kurtarıcı esaslı bir siyasetin tatbikatından memnun olmayacak kimselerin bulunacağı da şüphesizdir. Yüksek esasları görmeyerek veya görmek istemeyerek milletin bütün düşünceleriyle duyguları teşviş ve teğilke çalışılmıştır. Bunun için yer yer kullanılmış olan vasıtalar ve vesileler dikkate ve intibaha şayandır. Buna rağmen millet kütlesinin doğru

⁸² Tuğba Aktaş, Üçüncü Dördüncü Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi), Niğde, 2010, s. . 184

⁸³ Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi**, c. I, Ankara, 1995, s. 3,

görüşü ve iyi hissi bozulmamıştır. Üç ayı geçen bir zamanda beri hemen bütün memlekette yaptığım tetkiklerde bu hakikati yerinde ve yakından gördüm; bununla beraber hakikate göz yumanlar ve hakikati olduğundan başka göstermeye çalışanlar da olmuştur.

Fırkamin millet ve memleket için en hayırlı ve isabet programın kendi programı olduğuna ve milletin kendisiyle beraber bulunduğuna tam kanaati vardır. Fırkamız, milletin kendisine olan emniyet ve itimadını en şüpheli ve tereddütlü nazarlar karşısında her zaman ispat edecek vaziyettedir. Bir defa bunun için, bundan başka önümüzdeki yıllarda tatbikini muvafık gördüğü tedbirlerde, milletin İştirak ve mutabakatı derecesini anlamak için, umumî reisi bulunduğum C. H. Fırkasına mensup mebusların intihaplarını yenilemelerini muvafık mütalaa ediyorum.

Her türlü teşebbüslerimizde ilham ve kuvvet kaynağı olan milletimizin hakkımızdaki itimadı tekrar tecelli edince millî mefkûremize yürümekte dayandığımız temelin ne kadar sarsılmaz olduğu bir daha görülmüş olacağı kanaatindeyim.⁸⁴

C. H. F. Umumî Reisi

Gazi Mustafa Kemal

4 Mart 1931 günü TBMM, C. H. P Grubu Genel Kurulunda okunan bu yazıda belirtilen düşünceler ve öneri uygun görülerek seçimlerin yenilenmesi gereği oybirliği ile kabul edilmiştir.⁸⁵

63 seçim çevresinden 50'sinin çıkardığı milletvekili sayısında değişiklik olmayarak bunlardan 253 milletvekili çıkacak, kalan 13 seçim çevresinin 8'inden (Aksaray, Ankara, Bolu, Çorum, Kastamonu, Mersin, Sinop, Tekirdağ) birer fazlası ile 35 yerine 43; ve 5'inden de (Gaziantep 2, Gümüşhane 1, Mardin 2, Trabzon 1, Urfa 1) ceman 7 noksanile 28 yerine 21 mebus seçilecektir.⁸⁶

⁸⁴ Çoker, a. g. e, s. 3.

⁸⁵ Çoker, a. g. e, s. 4.

⁸⁶ Çoker, a. g. e, s. 8.

Görölmektedir ki Gazi Mustafa Kemal Paşa, bir yıl önceki "Serbest Cumhuriyet Fırkası" denemesi başarılı olmamasına rağmen tek partili politik yaşamın kapısını aralayarak halkın kendi tercihini kısmen de olsa kullanmasına imkân tanımakta ve bu davranış, IV. Dönem seçimlerinin özelliğini oluşturmaktadır. Bu seçimlerde demokrasi adına başka bir davranış da CHP'nin ilân ettiği aday listesinde, çeşitli seçim çevrelerinden (13) Köylü-Çiftçi, (7) Sanatkâr İşçi ve (2) Maden İşçisinin aday gösterilmesidir.⁸⁷

(22) seçim bölgesinde aşağıda gösterilen

(30) adaylık yer, bağımsız milletvekili olmak isteyenler için, açık bırakılmıştır:

1 - Adana

I - Afyon Karahisar

1 - Aksaray

1 - Antalya

1 - Aydın

1 - Balıkesir

1 - Bolu

1 - Burdur

1 - Bursa

4 - İstanbul

2 - İzmir

1 - İsparta

⁸⁷ Çoker, a.g.e., s. 9.

1 - Kastamonu

2 - Kayseri

2 - Kocaeli

1 - Konya

2 - Kütahya

1 - Manisa

1 - Niğde

2 - Samsun

1 - Sinop

1 - Tekirdağ

***NOT:** Bu (30) bağımsız adaylık için başvuruların sayısı (194) tür.*⁸⁸

Niğde' den bu boş kadro için başvurular ise Galip Bey(Niğde mebusu), Mustafa Hilmi Bey (Eski mebuslardan-serbestçi-avukat), Suat Bey Şeyhülislâm Hayrullah Efendizade⁸⁹.

1. 2. SEÇİMLER

IV Donem seçimlerinde, III Donem seçimlerinde olduğu gibi bazı hükümleri 3 Nisan 1923 gün ve 320, 16 Aralık 1923 gün ve 385 ve 16 Haziran 1927 gün ve 1079 sayılı kanunlarla değişik, 20 Eylül 1324 (1908) günlü Takvimi Vekayı' de yayımlanmış bulunan "intihabı Mebusan Kanunu" uygulanmıştır.

24 Nisan 1931 günlü yapılan seçimlerde C. H. F.'nin gösterdiği (287) aday, listede olduğu gibi seçilmiş, bağımsız olarak adaylığını koyacakların seçilmesi için

⁸⁸ Çoker, a.g.e., s. 23.

⁸⁹ Çoker, a.g.e., s. 28.

boş bırakılan seçim çevrelerinden seçilen aşağıda seçim bölgeleri ve adları yazılı (20) milletvekili ile mevcut (307) olmuştur. Bolu, Burdur ve Manisa'da bağımsız adaylar için boş bırakılmış olan yerlerden seçilen 3 milletvekilinin, ayrıca seçildikleri İstanbul, Kütahya ve Malatya milletvekilliklerini tercih etmiş bulunmaları itibariyle (3) İstanbul, Samsun ve Tekirdağ'da bağımsızlar için ayrılan boş yerlerden kimse seçilmediği için 7 olmak üzere 10 milletvekilliği boş kalmıştır.

1. Adana Ali Münif Bey (Yeğena) (*)
2. Afyon Cemal Bey (Akçin) (*)
3. Aksaray Ali Rıza Nisari Bey (Arıbaş) (**)
4. Antalya Mehmet Numan Bey (Aksoy) (*)
5. Aydın Fuat Şahin Bey (Erlaçin) (*)
6. Balıkesir Enver Bey (Adakan) (**)
7. Bursa Mehmet Rüştü Bey (Egel) (**)
8. Isparta Kemal (ettin) Bey (Turan) (*)
9. İzmir Halil Bey (Menteşe)
10. İzmir Hüsnü Bey (Kitapçı)
11. Kastamonu Suat Bey, Dr. (Soyer)
12. Kayseri Ahmet Tevfik Bey (Şatır)
13. Kayseri Osman Bey (Coşkun)
14. Kocaeli Ali Bey (Dikmen) (*)
15. Kocaeli Sırrı Bey (Bellioğlu)
16. Konya Ali Haydar Bey

17. Kütahya Mustafa Bey (Bacak)
18. Kütahya Tevfik Bey
19. Niğde Galip Bey (Yenen)
20. Sinop Ö. Hulusi Bey (Oruçoğlu) (*)

Bağımsız olarak seçilen bu milletvekillerinden adları hizasında (*) işaretliler 9 Mayıs 1931'de, (**) işaretliler dönem içinde C. H. F. grubuna katılmışlardır.⁹⁰

1. 3. MECLİSİN AÇILMASI

IV. Dönem olağanüstü toplantısı 4 Mayıs 1931 Pazartesi günü en yaşlı üye Abdülhak Hamit Bey (İstanbul) tarafından açılmış (4), hazır bulunan üyelerin ant içmelerinden sonra Başkanlık divanı seçimlerine geçilerek Başkanlığa Kâzım Paşa (Balıkesir), Başkanvekilliklerine Hasan Bey

(Trabzon), Vasıf Bey (İzmir), İdare Amirliklerinden birine Necip Ali Bey (Denizli), Kâtipliklere Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Avni Bey (Yozgat) seçilmişlerdir. Salt çoğunluk oluşmaması dolayısıyla seçimi yapılmayan bir Başkanvekili, iki İdare Âmiri ve bir Kâtiplik seçimi sonraya bırakılmış, 5 ve 6 ncı oturumlarda tamamlanan seçimlerde Başkanvekilliğine Refet Bey (Bursa), İdare Amirliklerine İrfan Ferit Bey (Mardin) ve Halit Bey (Bayazıt), Kâtipliğe de Ziya Gevher Bey'in seçildikleri gözlenmiştir.⁹¹

4 Mayıs 1931deki ilk birleşimin altıncı oturumunda, genel seçim nedeni ile Malatya Milletvekili İsmet Paşa'nın başkanlığındaki İcra Vekilleri Heyetinin istifa ettiği ve Başkanvekilliğe tekrar kendilerinin atandığına ve İsmet Paşa'nın kurduğu ilişik adları yazılı İcra Vekilleri Heyetinin onandığına dair Cumhurbaşkanlığı yazıları okunmuş, listeye göre İcra Vekilleri Heyetinin aşağıda adları yazılı kişilerle kurulduğu anlaşılmıştır.

⁹⁰ Çoker, a. g. e., s. 43.

⁹¹ Çoker, a. g. e., s. 51.

Başvekil: İsmet Paşa (Malatya)

Adliye Vekili: Yusuf Kemal Bey (Sinop)

Milli Müdafaa Vekili: Zekâi Bey (Adana)

Dahiliye Vekili: Şükrü Kaya Bey (Muğla)

Hariciye Vekili: Dr. Tevfik Rüştü Bey (İzmir)

Maliye Vekili: Mustafa Abdülhalik Bey (Çankırı)

Maarif Vekili: Esat Bey (Bursa)

Nafia Vekili: Hilmi Bey (Adana)

İktisat Vekili: Mustafa Şeref Bey (Burdur)

Sıhhat ve İçtimai

Muavenet Vekili: Dr. Refik Bey (İstanbul)⁹²

⁹² Çoker, a. g. e. s. 52.

2. DÖRDÜNCÜ DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ

2. 1. AHMET VEFİK BEY (ULUÇAY)

1294 (1878)'de Ürgüp'te doğdu. **Çayıroğlu Hacı Musa Efendi ve Ayşe Hanım'ın** oğludur. İlköğrenimini Ürgüp'te yaptıktan sonra orta ve liseyi İstanbul Eyüp Askerî Rüştîyesi ve Çengelköy Askerî Tıbbiye İdadisinde tamamladı. 1901'de Askerî Tıbbiye Okulunun Eczacılık bölümünden mezun oldu. Okulda alıkonularak Kimya ve Farmasötik Kimya İhtisası yaptı. 1 Mart 1904'de Eczacı Üsteğmen rütbesiyle 3 üncü Ordu Kimyagerliğine atandı. 1905'te Selanik Hastanesi ve 1907'de İstanbul Gümrükleri Kimyageri olarak görevlendirildi.

13 Kasım 1909'da Eczacılık Okulu Kimya ve Farmasötik Kimya Öğretmenliğine getirildi. 21 Ocak 1916'da Gureba Hastanesi Kimyageri ve Baş eczacısı oldu. 21 Mart 1919'da yeniden Eczacılık Okulundaki görevine döndü. Dişçi mektebinde de aynı derslerin öğretmenliğini yapması uygun görüldü. 1 Ekim 1923'te ordudan istifa suretiyle ayrıldı. Öğretmenlik görevini milletvekili seçilinceye kadar sürdürdü.⁹³

2. 2. HALİT BEY(MENGI)

1884 yılında Bor'da doğmuştur⁹⁴. Bor belediyesinde katiplik ve tahrirat katipliği gibi hizmetlerde bulunmuş, muhtelif il ve ilçelerde maliye memurluğu yapmış, Karaman Mal müdürüyken 1914 yılında Bor Belediye Başkanlığı'na tayin olmuştur.⁹⁵ Bor Belediye reisliği görevlerinde bulunmuştur.⁹⁶ 1915 yılında Aksaray Kaymakamlığı, daha sonra Karaman Belediye Başkanlığı'nda bulunmuş ve 1920 senesinde Bor Belediye Başkanlığı seçimlerini kazanarak başkan olmuştur. Bu vazifeye 1923 yılında milletvekili oluncaya kadar devam etmiştir.

Halit Mengi Bor'un Milli Mücadele'ye fiilen katılmasında büyük rol oynamıştır. Yazıcızade Hazım Ağa'nın Çakılbağ'deki bağında yapılan teşkilatlanma toplantısına kendisi gibi güvenilir 20 kadar memleket eşrafı ile

⁹³ Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi**, c. II, Ankara, 1995, s. 477.

⁹⁴ Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi**, C. 3, s. 633.

⁹⁵ **Milli Mücadele de Niğde**, s. :60.

⁹⁶ Hilal Hızıroğlu İnceler, **Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti 1923-1950**, s. 240

katılmıştır. Bu toplantıda alınan kararlar neticesinde Nevşehir ve Ürgüp'te aynı çalışmaları yapmak üzere Halit Mengi vazifelendirilmiş ve böylece Niğde ili Kuva-yi Milliye Teşkilatı tamamlanmış olmuştur.

Mustafa Kemal'in Sivas'ta toplayacağı kongreye Bor'dan da temsilci iştiraki istenince; Niğde'den Muhittin Efendizade Mustafa Bey ile her türlü meşakkate göğüs gererek Sivas'a gitmiş ve kongreye iştirak etmiştir.

Halit Mengi Sivas Kongresine giderken hanımına bir bomba verir. Bombanın nasıl kullanılacağını öğretir. "Eğer Rum ve Ermeni çeteleri gelir ve size bir kötülük yapmak isterse sen ve çocuklar bir odaya kapanacaksınız, kapıyı içerden kilitleyeceksin, çeteler kapıya dayandığında bombayı patlatacağsın. Sen de, çocuklarda, çeteler de ölecek" der.⁹⁷

Halit Mengi kongreden sonra Pozantı'da Fransızlara karşı gönderilen kuvvetlerin organizasyonlarında yer almış, büyük faydalar sağlamıştır.

Halit Mengi Belediye Başkanlığı sırasında şimdiki İş Bankası'nın bulunduğu yerdeki eski belediye binasını yaptırmış, pek çok dükkan, ev ve hanı istimlak ederek Hükümet Meydanı'nı açmıştır. Halit Mengi siyasi hayattan çekilince Bor'da mütevazı bir hayat sürmüştür. Ekim 1958 tarihinde vefat etmiştir.⁹⁸

2. 3. ALİ GALİP BEY (YENEN)

1877 yılı İstanbul doğumludur.⁹⁹ Babası Küçükağazade Mustafa Efendi, annesi İffet Zehra Hanım'dır. Bahriye hanımla evli, dört çocuk babasıdır.

18 Ağustos 1897'de Harp Okulu'ndan piyade teğmen olarak mezun oldu. İlk tayin yeri Atik 3 üncü Ordu, 17 nci Nizamiye Alayı, 4 üncü Tabur, 3 üncü bölüktür.

4 Mayıs 1898'de 3 üncü Ordu 42 nci Redif Alayı, 1 inci Tabur, Selânik 4 üncü Bölüğe verildi. 8 Mayıs 1902'de üsteğmenliğe yükselerek, aynı taburun 1 inci bölüğüne verildi. 14 Ağustos 1904'te yüzbaşılığa yükseldi ve Selânik Jandarma Alayı'nın Drama Taburu, 1 inci Piyade Bölüğü Komutanlığı'na atandı. 13 Aralık

⁹⁷ H. Emin Atlı, **Geçmişten Günümüze Bor**, Yardım Severler Derneği, İstanbul 1999. s. 74-75.

⁹⁸ **Milli Mücadele de Niğde**, s. :62.

⁹⁹ Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi**, C. 3, s. 638-9.

1905'te Selanik Jandarma Alayı'nın Maiyet Erkânı Yüzbaşılığına, 30 Mayıs 1909'da Üsküdar Jandarma Taburu Tensikat Dairesine, 28 Kasım 1909'da Üsküdar Jandarma Taburu Komutanlığına getirildi. 28 Ağustos 1911'de kıdemli yüzbaşılığa yükseldi. 28 Mart 1912'de Jandarma Komutanlığı 1 inci Şube mülhak binbaşılığına getirildi. 1 Mart 1912'de Jandarma Genel Komutanlığı 1 inci Şube Müdür Yardımcılığına atandı. 1 Ocak 1914'te binbaşı rütbesine yükseldi. 24 Eylül 1916'da Jandarma genel Komutanlığı 2 nci Şube Müdürü oldu. 14 Mart 1918'de Kaymakamlığa (*yarbaylığa*), 7 Mart 1919'da Jandarma Genel Komutanlığı yardımcılığına yükseldi. 6 Aralık 1919'da İzmir Jandarma Bölge Müfettişliğine verildi. 30 Haziran 1920'de yeniden Genel Komutan Yardımcılığı ve aynı yıl Genel Emniyet ve Eskişehir Mutasarrıflığı Vekâletinde bulundu. 13 Haziran 1921'de Jandarma Genel Komutanlığına, 14 Eylül 1921'de Albaylığa (*miralaylığa*) yükseldi.

14 Nisan 1902'de Birinci Mecidî, 11 Ocak 1916'da Harp Madalyası, 14 Aralık 1917'de 4 üncü Mecidi (*Tebdilen*) Madalyası aldı. 29 Temmuz 1915'te bir yıl kıdem zammı kazandı ve 31 Temmuz 1927'de kendi isteğiyle emekliye ayrıldı.

9 Temmuz 1921'de Jandarma Genel Komutan Yardımcılığına atandı ve Jandarma Genel Komutanlığına yükseldi. Bu görevde iken TBMM'nin II nci Dönem seçimlerine katıldı. 16 Temmuz 1923'te yapılan seçimde 355 oy alarak Niğde'den milletvekili seçildi. 11 Ağustos'ta Meclis'e katıldı. 12 Ağustos 1925'te mazbatasını onaylandı.

Dahiliye, Millî Müdafaa ve Muvazene-i Maliye komisyonlarında çalıştı. 2 önergesi, genel kurulda 2 konuda, 5 konuşması vardır.

Niğde'den III ve IV üncü dönemlerde de milletvekili seçilen Ali Galip Yenen, 18 Temmuz 1927'de emekliye ayrıldı ve 7 Mayıs 1948'de öldü.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Milli Mücadele de Niğde, s. :68.

2. 4 FAİK BEY (SOYLU)

1874 yılında Niğde'de doğmuştur. ¹⁰¹ II. dönem Kütahya milletvekilliği yapmıştır. IV. Dönem Niğde'den milletvekili olarak seçilmiştir.

4 Mayıs 1931'de Meclise katılmış, Olağanüstü, I ve II nci toplantı yıllarında Bütçe Komisyonunda çalışmıştır. III üncü ve IV üncü yıllarda Sayıştay Komisyonunun Başkanlığını yapmıştır. 1580 sayılı Belediye Kanununun 15 inci maddesi 26 nci fıkrasına bazı hükümler eklenmesi hakkında 21 Mayıs 1934'de sunduğu kanun önerisi, tümü üzerinde 30 Haziran 1934'de görüşme yapıldığı sırada Adalet Komisyonunca geri alınmış ve konunun, 831 sayılı Sular Kanunu ile ilgili görülmesi itibarıyla bu şekilde yapılan düzenleme ile 23 Aralık 1934'te 2659 sayılı kanunlaşmıştır. ¹⁰²

3. IV. DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİNİN MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ

Dördüncü mecliste Niğde milletvekillerinin faaliyetleri isim isim verilerek sunulacaktır.

1. FAİK BEY (SOYLU)

1. 1. MECLİSTE ALDIĞI GÖREVLER

1. 1. 1 I ve II. toplantı yıllarında Bütçe Komisyonunda çalışmıştır.

1. 1. 2. III üncü ve IV üncü yıllarda Sayıştay Komisyonunun Başkanlığını yapmıştır¹⁰³.

1. 1. 3. 09. 11. 1933 tarihinde Divanı muhasebat encümenliğine seçilmiştir¹⁰⁴.

¹⁰¹ 26. 04. 1931. tarihli Niğde vilayeti seçim mazbatası.

¹⁰² Çoker, a.g.e., s. 479

¹⁰³ Çoker, a. g. e., s. 479

¹⁰⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 18, s. 12.

1. 2. MECLİSTE YAPTIĞI KONUŞMALAR

1. 2. 1. — DEVLET DEMİRYOLLARI VE LİMANLAN UMUM MÜDÜRLÜĞÜNÜN 1929 SENESİ SON HESABINA DAİR YAPILAN MUTABAKAT BEYANNAMESİ HAKKINDA 3/345 NUMARALI DİVANI MUHASEBAT RİYASETİ TEZKERESİ

23. 12. 1933 de 17. inikatta görüşülen aşağıdaki kanunların 3. maddesinde söz almıştır.

Müzakere edilen maddeler

1 — Adliye vekâleti 1933 senesi bütçesinde 53 500 liralık münakale yapılması hakkında 1/817, Başvekâlet ve Düyunu umumiye 1933 senesi bütçelerinde 2 500 liralık münakale yapılması hakkında 1/819, Diyanet işleri riyaseti 1933 senesi bütçesinde 500 liralık münakale yapılması hakkında 1/820 ve Dahiliye vekâleti 1933 senesi bütçesinde 30 000 liralık münakale yapılması hakkında 1/823 numaralı kanun lâyhalar ile İdare heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1933senesi bütçesine 700 liralık tahsisat konulmasına dair 2/90, Büyük Millet Meclisi ve Riyaseti Cumhur1933 senesi bütçelerinde 2 709 liralık münakale yapılması hakkında 2/91, Büyük Millet Meclisi1933 senesi bütçesine 8 000 liralık tahsisat konulmasına dair 2/92 ve Büyük Millet Meclisi1933 senesi bütçesine 4 200 liralık tahsisat konulmasına dair 2/93 numaralı kanun teklifleri ve Bütçe encümeni mazbatası

2 — Büyük Millet Meclisi 1933 senesi ağustos ve eylül ayları hesapları hakkında 5/54 numaralı Meclis hesaplarının tetkiki encümeni mazbatası

3 — Devlet demiryolları ve limanlar umum müdürlüğünün 1929 senesi son hesabına dair yapılan mutabakat beyannamesi hakkında 3/345 numaralı Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi ile Devlet demiryolları ve limanları umumî idaresinin

1929 yılı son hesabına dair 1/431 numaralı kanun lâyihası ve Divanı muhasebat encümeni mazbatası

4 — Türkiye Cumhuriyet ile Çekoslovakya, Romanya, Sovyet Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı ve Yugoslavya hükümetleri arasında tecavüzün tarifi

hakkında imza edilen mukavele namenin tasdikine dair 1/771 numaralı kanun lâyihası ve Hariciye encümeni mazbatası

5 — Türkiye Cumhuriyet ile Afganistan, Estonya, İran, Letonya, Lehistan, Romanya ve Sovyet Sosyalist Şûralar Cumhuriyetleri İttihadı Hükümetleri arasında tecavüzün tarifi hakkında imza edilen mukavelenamenin tasdi/kına dair 1/770 numaralı kanun lâyihası ve Hariciye encümeni mazbatası

6 — Türkiye Cumhuriyet ile İran Devleti arasında akdedilen dostluk muahedenamesinin tasdiki hakkında 1/806 numaralı kanun lâyihası ve Hariciye encümeni mazbatası

7 — Yol işaretlerinin birleştirilmesi hakkındaki mukavelenamenin tasdikine dair 1/665 numaralı kanun lâyihası ve Nafia ve Hariciye encümenleri mazbataları

8 — Giresun mebusu Hakkı Tank Beyan, Hariciye vekâleti memurun kanununun muvakkat1 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında 2/85 numaralı kanun teklifi ve Hariciye encümeni mazbatası

9 — Nahiye müdürlerinin tayini sureti hakkındaki kanunun 1 inci maddesinin değiştirilmesine dair 1/814 numaralı kanun lâyihası ve Dahiliye encümeni mazbatası¹⁰⁵

Faik Bey Süleyman Sırrı Beyefendi usulü muhasebe kanunu mucibince filân filân sütunlarda açılmak lâzım gelirdi, bu sütunlar yoktur; diyorlar. Devlet demiryolları, kendi kanununa ve Heyeti Vekilece usulü muhasebe kanununa göre tanzim edilecek talimatnameye tâbidir. O talimatname de yapılmıştır ve hesaba da buna göre bakılmaktadır¹⁰⁶. Söz aldığı bu kanun görüşmeler sonunda kabul edilmiştir. Oy dağılımı ise şöyledir.

Devlet Demir yolları ve L i m a n l a r ı umumi idaresinin 1929 mali senesi hesabı kati kanununa verilen reylerin neticesi:

¹⁰⁵ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C 19, s. 95.

¹⁰⁶ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C 19, s. 101.

(Kanun kabul edilmiştir)

Aza adedi: 317

Reye iştirak edenler: 220

Kabul edenler: 220

Reddedenler: 0

Müstenkifler :0

Reye iştirak etmeyenler: 94

Münhaller: 3

Kendisi de kabul oyu kullanmıştır¹⁰⁷

1. 2. 2. İNHİSARLAR İDARELERİ HESABATININ DİVANI MUHASEBATÇA TETKİK EDİLİP EDİLMEMEYECİĞİNİN TEFSİRİNE DAİR 3/39 NUMARALI DİVANI MUHASEBAT RİYASETİ TEZKERESİ

Kanun görüşmelerinde yaptığı konuşmalardan bir diğesinde aşağıdaki kanun görüşmeleri sırasında olmuştur.

İnhisarlar idareleri hesabatının Divanı muhasebatça tetkik edilip edilmeyeceğinin tefsirine dair 3/39 numaralı Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi ve Maliye, Bütçe ve Divanı muhasebat encümenleri mazbataları¹⁰⁸

Hükümetçe idare edilen inhisarların 1660 numaralı kanunun meriyetinden evvelki seneler muamelâtına ait kati hesaplan ve bilânçoların hakkında kanun.

MADDE 1 — Hükümetçe idare edilen inhisarların 1660 numaralı kanunun meriyetinden evvelki seneler muamelâtına ait kati hesapları ve bilânçoların o senelerde cari olan kanun ve nizamlar ve usul ve kaideler nazarı itibare alınmak suretiyle Divanı muhasebatça tetkik ve neticeyi mübeyyin raporlar Büyük Millet Meclisine takdim olunur.

¹⁰⁷ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C 19, s. 116.

¹⁰⁸ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C 23, s. 36.

Gümüşhane milletvekili hasan Fehmi Bey söz alarak” Maddenin esasını muvafık görüyorum. Yalnız ifadede vuzuh görmüyorum. Son fıkrada (nazarı itibare alınmak suretiyle) kelimelerinden sonra (yukarıda geçen 1660 numaralı kanuna tevfikan) cümlesini ilâve etseler daha iyi olur. Şimdiki halinde mana anlaşılmıyor. Encümenin mütalaasını öğrenmek isterim.”

Bunun üzerine başkan” Divanı muhasebat encümeninin mütalaasını öğrenmek istiyorlar.”

Divanı muhasebe encümeni adına Niğde Milletvekili Faik Bey cevaplıyor:” Hasan Fehmi Beyin mütalaasını encümen de kabul ediyor efendim.”

Ve oturumu idare eden başkan:” Şu halde birinci maddeyi Hasan Fehmi Beyin teklif ettiği ve Divanı muhasebat encümeninin de kabul ettiği tadil veçhile okuyacağız.

MADDE 1 — Hükümetçe idare edilen inhisarların 1660 numaralı kanunun meriyetinden evvelki seneler muamelâtına ait kati hesaplan ve bilânçoları o senelerde cari olan kanun ve nizamlar ve usul ve kaideler nazarı itibare almamak suretiyle yukarıda geçen 1660 numaralı kanuna tevfikan Divanı muhasebatça tetkik ve neticeyi mübeyyin raporlar Büyük Millet Meclisi’ne takdim olunur.

Mütalea var mı?” şeklinde konuşmasına devam ediyor.

“Evvelki kanuna reylerini vermeyen varsa reylerini versinler.”

Manisa Milletvekili Şevket Bey söz alır:” Efendim, bir şey anlayamadığım için kürsüye geldim. Elimizdeki kanunun numarası 1660 di. Şimdi Kâtip Bey, 1666 okudular. 1660 numaralı kanunun neşrinden evvel inhisar idarelerinin hesaplanması şekilde bakılırdı. Şimdi okunan sekle göre bir şey anlayamadım. Bu hesaplar 1660 numaralı kanuna mı? 1666 numaralı kanuna göre mi? Bilmiyorum. Şimdi 1660 numaralı kanun dairesinde bu hesaplar görülür diyor. 1660 numaralı kanun dairesinde görülecek, affınızı rica ederim, bir ânın verdiği intihalardan mülhem olarak söylüyorum. Bu, o senelerde cari olan usul ve kaidelere tâbi olunmak, tabirine lüzum yoktur. Böyle değil de hesapların şekli rüyeti 1660 numaralı kanuna

atfediliyorsa ve bu anlayışında bir hata varsa, aflatırını istirham ederim, kabahat encümenededir. ”

Yozgat milletvekili Süleyman Sırrı Bey söz alır ve” Yalnız kanunun numarasından bahsetmek doğru değildir, muhakkak tarihte zikredilmeli, filân tarih ve filân numaralı kanun denilmelidir. Çünkü kanunlar aşağıdan yukarıya doğru gidiyor. Arada bazı kanunlar hükümden sakıt olunca, bunun numarası 1660 iken, 1565 e düşer. Onun için tarih konulmalıdır. ” Der.

Faik Bey Konuşmalardan sonra şöyle bir açıklama yapar. ” Efendim; 1660 numaralı kanun, bu dairelerin murakabesi için Divanı muhasebata salâhiyet veren kanundur. Fakat biz, bu dairelerin murakabesi zamanının aradan 4 - 5 sene geçmiş ve evrakının mahzene gitmiş olması mülâhazası ile bunları o kanun veçhile tetkik etmenin müşkülât doğuracağına kani olduk, Divan hesaplarını karıştırmamak ve memurları sıkıntıdan kurtarmak için bunların toptan tetkikini kararlaştırdık. İnhisarlar vekâletince ve sairâlâ kadar dairelerle olan temasımız, bunların müfredatı üzerine gitmenin muvafık olmayacağı neticesini verdi. Yalnız kanundan bahsettiğimizizin sebebi bu kanunun murakabesi hususunu zikretmiş olmak içindir “. 109

Daha sonra oturumu yöneten başkan tarafından kanun oylanır ve kabul edilir.

1. 2. 3. DİVANI MUHASEBATIN TEŞKİLÂT VE VEZÂİFİNE DAİR İHZAR EDİLEN LÂYİHANIN TAKDİM KILINDIĞI HAKKINDA 3/38 NUMARALI DİVANI MUHASEBAT REİSLİĞİ TEZKERESİ

07. 05. 1934 tarihli oturumda aşağıdaki konu hakkında ki görüşmelerde madde 67 de söz almıştır: Divanı muhasebatın teşkilât ve vezaifine dair ihzar edilen lâyihanın takdim kılındığı hakkında 3/38 numaralı Divanı muhasebat reisliği tezkeresi ve Divanı muhasebat, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları¹¹⁰

Faik Bey bu konuda söz almıştır:

¹⁰⁹ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C 23, s. 40

¹¹⁰ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. 4, C 23, s. 78

"Efendim, görüyorum ki Divanı muhasebatın bir dairesinde verilen karan, heyeti umumivesinde temyiz etmek, nakletmek gibi bir münakaşa oluyor. Bendenizce böyle münakaşalara sebep yoktur ve bu isin münakaşaya değeri yoktur. Sebebi: Divanı muhasebat, elindeki 15. 20 maddelik kanunla mukavettir ve hakkı takdiri yoktur. Heyet bir senet, bulamazsa, muhasibi mesulü tazminata mahkûm eder. Yoksa, sair mahkemeler gibi kavaidi hukuki ve noktai nazarımdan ve Devlet sermayesini zayi ettiği için diğer mahkemeler gibi bir karar veremez. Bir Hükümet konağı için üç. beş kuruş noksan vermiş. Divan-ı -muhasebat sadece tazminata mahkum eder. Fakat, başka bir mahkemeye gitseydi, delirdi ki. Devletin bir ihtiyacına Devletin malını vermiştir. Bu adam mevcut tahsisatta belki hesap sehvi olarak, belki de âmirinden istizan etmiş, âmiri, ona havale, sonra gönderilecek, sen yap. demiştir. Fakat Divanı muhasebat, âmirden istizanı vesaireyi asla kabul etmez. Divan buna eldeki kanuna göre hüküm verir. Başka mahkemeler gibi, hukuk şudur, nazariyat şudur, bu adam şu cihetten mazeret sahibidir tarzında bir sev demez. Binaenaleyh ister temyize eritsin, ister heyeti umumiyeye gitsin, hepsi bir şeydir. ”¹¹¹

1. 2. 4. MART, MAYIS 1033 AYLARINA AİT RAPORUN TAKDİM KILINDIĞI HAKKINDA 3/350 NUMARALI DİVANİ MUHASEBAT RİYASETİ TEZKERESİ

09 mayıs 1934 de ki toplantıda aşağıdaki mazbata görüşmelerinde söz almıştır Mart, Mayıs 1033 aylarına ait raporun takdim kılındığı hakkında 3/350 numaralı Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi ve Divanı muhasebat encümeni mazbatası¹¹²

Faik Bey:"Efendim, encümenin karan okunursa görülür ki orada encümen, bu muamele muhiktir ve o adamın İstihkakı verilecektir, dememiştir. Şûrayı devlet kararı gibi bir emri vaki karşısında kalındığından bahsetmiştir. Yalnız geçen ki içtimada bir nokta bendenizin zihnime ilişiyor, Maliye vekâleti gerçi bunu tasvip etmiş, fakat vizeye gelince, Divanı muhasebat olmaz demiş. O halde arada bir şahıs kendisinin mutazarrır olduğunu zannediyor. ¹¹³

¹¹¹ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4,C 23, s. 81.

¹¹² TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C 23, s. 101.

¹¹³ TBMM, Zabıt Ceridesi, D 4, C. 23, s. 105.

Araya giren Gümüşhane milletvekili Hasan Fehmi Bey “Vize kararlarının neticesini bir raporla Meclisi Âli tayin ediyor. Ya bu raporun neticesini bekleyecek, yahut Arzuhal encümenine müracaat edecek” demiştir.

Daha sonra Faik Bey devam etmiştir: “Yani Meclisi Âliye arzuhal vermesi lâzım gelirken Şûrayı devlete vermiş oluyor. Hakikaten Şûrayı devlet müddeiumumisi iddianamesinde, bu zatın 31 mayıs 933 te bankadaki meclisi idare reisliğine intihabı tasvip buyrulmuştur. Hükmen 31 Mayısta Şûrayı devlet riyasetinden çıkmış demek oluyor. Vazifeden çıktıktan ve maaşlı bir yerden ücretli bir yere geçtikten sonra, bu ikramiyeyi istemiştir. Zaten biz mutlaka haklıdır demedik, bir emri vaki karşısında bulunduğumuzu söyledik. ¹¹⁴” şeklinde açıklama getirmiştir.

1. 3. VERDİĞİ KANUN TEKLİFLERİ

Faik Bey aşağıdaki mazbata ile bir kanun teklifinde bulunmuştur.

1. 3. 1. NİĞDE MEBUSU FAİK BEYİN, BELEDİYE KANUNUNUN 15 İNCİ MADDESİNİN 26NCİ FIKRASINA MÜZEYYEL 2/114 NUMARALI KANUN TEKLİFİ

Sıra No 274

Niğde mebusu Faik Beyin, belediye kanununun 15 inci maddesinin 26 ncı fıkrasına müzeyyel 2/114 numaralı kanun teklifi ve Dahiliye encümeni mazbatası

B. M. M. Yüksek Reisliğine

1580 numaralı belediye kanununun belediyelerin suların idare etmeleri hakkındaki 15 inci maddesi kaynakların belediye sınırları içinde bulunması itibar ile tedvin edilmiş olup membaların belediye hudutları ilerisinde bulunması ihtimalini derpiş etmediğinden bu yüzden suların idaresi çok müşkül ve bazı ahvalde muhal bir mahiyet almıştır. Bir çok kasabaların bağlarını, bahçelerini sulayan sular ve çeşme suları, membalarından itibaren vakti ile açılmış arklarla (cetvel) gelmektedir. Bu arklar bazen bir veya daha ziyade köylerin sınırları içinden geçmektedir.

¹¹⁴ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. 4, C 23, s. 105.

Mahallerinde cari teamüle binaen bazen da bu köylerde suları muayyen ve mahdut saatlerde çevirip kendi arazilerini sulamak hakkı vardır. İçme suları yoksa ekseriya vakıflar suyu köyden geçirirken bunlara birer ikişer çeşmelik su ayırdıktan sonra bakiyesini cetvellerle kasabaya indirmişlerdir. Memleketimizin birçok kısmında suların vaziyeti bu merkezdedir. Bu kanun hükümlerinin kasabalar hudut ile mukayyet olması ve suların yolları üzerinde bulunan köylerin suları muayyen zaman haricinde de çevrilip kasabayı kuraklığa mahkûm etmek ve içme suları üzerinde yeniden çeşme yapmak çamaşır yıkamak, hayvan veya bahçe sulamak için bataklık açmak veya yolunu tıkararak etrafa taşımak gibi mahsulât, ve umumî sıhhat ve ihtiyaç noktasından pek vahim ve çok endişesiz tecavüzlerine karşı kanunun sakit bulunması belediye idarelerinin bu gibi ahval karşısında idarî ve cezaî bir karar ittihaz edememelerini intaç ile kanunun asıl hedef ve gayesini heder ettiği ve bilûmum kararlarının hüküm ve nüfuz dairesi belde hudutlarile mukayyetolan belediye dairelerinden suların idaresine salâh getirecek tedbirler ve kararlar zuhuruna da imkân bırakmadığı cihetle halkın mühim bir ekseriyeti ve memleketin hasılatı pek çok zarar görmektedir. Cetvellerin köy içi ve daha yukarı kısımlarının ayıklanmasını ve suyun selâmetle akmasını temin edecek tesisat ve inşaatın vücuda getirilmesi ve bunların nezaret altına alınarak mı) rafazası gibi belediyelerin er. cs?slı vazife ve haklarını bile mevzubahis etmemiş olan V'inci madde noksanlarının telâfisine medar olmak üzere 26 ncı fıkrasına bir fıkra ilâvesini teklif ve kaleme aldığım lâyihayı bağılı olarak takdim ediyorum efendim.

21-V-1934 Niğde

Faik Bey Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Dahüiye encümeni 26 - VI - 1931

Karar No. 68

Esas No. 2/114

Yüksek Reisliğe

1580 sayılı belediye kanununun şehir ve ka- idare usullerini gösterir hükümleri ihtiva ettiği sabalara ait suların belediye hudutları içinde halde kaynakları belediye sınırları dışında bulunan suların idaresi hakkında kaydı havi bulunmasından şehir ve kasabalar su ihtiyacının salim ve muntazam bir surette temini mümkün olamadığından bahsile kanuna bu yolda hükümler ilâvesine dair Niğde mebusu Faik Bey tarafından yapılan kanun teklifi encümenimize havale buyurulmuş olmakla teklif sahibinin ve Dahiliye ve Nafia vekâletleri mümessillerinde hazır bulunduğu toplantımızda okundu: Bir çok şehir ve kasabalara gelen suların kaynakları 'belediye şuurları dışında bulunduğu ve su yolu üzerindeki köylülerin bağ ve bahçelerini sulamak bahanesile ekseriya istihkaklarından fazla su alarak şehir ve kasabalar halkının hatta içme su ihtiyacını bile tazyik eyledikleri anlaşıldığı gibi bazı eşhasın suyu telvis edecek hareketlerde bulunduğu görülmektedir. Belediyelerin bu gibi hallerde ahkâmı umumu

1. 4. KANUN LAYİHASI TEKLİFİ

1. 4. 1. 1580 NUMARALI BELEDİYE KANUNUNUN 15 İNCİ MADDESİNİN²⁶ NCI FIKRASINA BİR FIKRA İLÂVESİ HAKKINDA KANUN LÂYİHASI

1580 numaralı belediye kanununun 15 inci maddesinin²⁶ ncı fıkrasına bir fıkra ilâvesi hakkında kanun lâyihası

MADDE — Şehir ve kasaba sularının membaları belediye sınırları dışında bulunduğu takdirde membadan belediye sınırına kadar olan mesafe dahilindeki mahallerde ve köylerde teamüle hâlel gelmemek üzere belediyeler icap eden muhafaza ve idare tedbirlerini almağa ve lüzumunda belediye ahkâmı cezaiye kanununu tatbika mezun ve memurdur. Niye dairesinde takibatta bulunmaları tabiî ise de bir şehir ve kasaba su ihtiyacının ne kadar sürat ve intizamla temini zarureti varestei izah olduğundan bu işlerin süratle neticelendirilmesi hususunda bazı hususî tedbirler alınması lüzumlu ve faydalı görülmüş bulunmakla ilişik kanun teklifinin Ulu Heyetin isabetli görüşüne arzına 11 - VI -1934 tarihinde karar verilmiştir.

Yüksek reisliğe takdim olunur. Şeklinde kanun layihası vermiştir.

Bu layihası üzerine *1580 numaralı belediye kanununun 15 inci maddesinin 26 ncı bendi değişmiştir. 1580 numaralı belediye kanununun 15 inci maddesinin 26 ncı bendini değiştiren kanun*

MADDE 1 — 1580 numaralı belediye kanununun 15. maddesinin 26'ncı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Belediye umumi dahilindeki mütşterek bağ, bahęe, tarla ve bostanların mütşterek su Kanallarını temizlettirmek, bozulan yollarını tamir ve bu husustaki masrafları tahsil etmek, bahęe, tarla, bostanların ve umumî yerlerin su birikintilerinin kurutmak ve kurutturmak, umumi ve hususi havuzların sularını şartlara uygun surette vakit vakit değiştirmek ve tazeletmek ; Belediye gelen suların kaynakları belediye sınırı dışında bulunduğu takdirde aşağıda yazan hükümler dairesinde hareket olunur:

A) Suyun başından belediye sınırına kadar olan mesaha dahilindeki alâkalı köy ve çiftliklerle sair alâkalı kimselerin teamülen istifade edegelmekte oldukları su miktarı; belediye encümenler ile

köy ihtiyar meclislerinin ve çiftlik sahiplerinin intihap edecekleri birer murahhas ve sair alâkalılardan mürekkep bir komisyon tarafından tesbit olunur. Bu komisyonun vereceği karar alâkalılara tebliğ olunduğu gibi belediyelere ve köy odalarına talik olunarak ilân olunur.

B) Teamülün tesbit ve tasdikinden sonra subaşından belediye sınırına kadar olan su yollarının lüzumunda onarılması ve temizlenmesi ve suyun sıhhî vasıf ve vaziyetlerinin temini için muktazi masraflara belediye ile alâkalılar muayyen su hisseleri nispetinde iştirak ederler. Bedenen çalışmak isteyen alâkalıların bedenî mesailerini iştirak hisselerine mahsup olunur.

C) Alâkalılar belediyenin tesbit edeceği masraf miktarına yedi gün içinde mahallî idare heyeti nezdinde itiraz edebilirler.

D) Fevkalâde ahvalde belediye evvelemerde lâzımgelen tedbirleri alır ve icap eden masrafı yapar. işbu masraf bilâhare alâkalılara (B) fıkrası mucibince tevzi olunur.

E) Belediye; bu gibi suların tahripten korunması, iyi muhafaza ve idaresi ve sıhhi bir halde bulunması hususlarında icap eden tedbirleri alır. Bu bapta belediyelerin aldıkları tedbirlere ve ittihaz eyledikleri kararlara riayet etmeyenler hakkında umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiyeye dair kanun hükümleri tatbik olunur.

F) Masrafa iştirak hisselerini vermeyenler hakkında tahsili emval kanunu hükümleri dairesinde hareket edilir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.¹¹⁵

1. 5 İZİN TALEBİ

Meclisin 25. 03. 1933 tarihli bileşiminde Niğde mebusu Faik Bey rahatsızlığından dolayı bir ay izinli sayılmıştır¹¹⁶

2. GALİP BEY (YENEN)

2. 1. MECLİSTE ALDIĞI GÖREVLER

2. 1. 1. Galip Bey 09. 11. 1933 tarihinde Dâhiliye encümenliğine seçilmiştir.¹¹⁷

2. 2 MECLİSTE YAPTIĞI KONUŞMALAR

2. 2. 1. TAPU VE KADASTRO UMUM MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ HAKKINDAKİ KONUŞMASI

“Suriye’de malları bulunan Türklerin senelerden beri bu mallardan istifade edemedikleri malûmunuzdur. Fransızlarca yapılacak bir itilâfla buna bir netice vermek için ne düşünülüyor?” Şeklinde soru sormuştur

Bunun üzerine İzmir Milletvekili Dr. Tevfik Ahmet Bey “Suriye’deki Türk emlâki ve Türkiye’deki Suriyelilerin emlâki üzerinde bir kaç defa başlayıp

¹¹⁵ TBMM mazbatalar sıra no 274.

¹¹⁶ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 13, s. 49.

¹¹⁷ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C.18, s. 11-12.

neticelenmeyen müzakere son aylar zarfında itina ve faaliyetle Fransa Büyük Elçisi ile aramızda başladı. İki taraf ta hüsnü niyet göstererek bu işi halletmek için azamî gayretle çalıştı. Hatta mütehasıslar komisyonu bir mukavele projesi bile yapmıştır. Ancak henüz müzakere neticelenmemiştir.

Ümit ediyorum ki neticelenince Sürye ile aramızda muallâkta kalan son mühim bir iki meseleden esaslı birinin de halledilmiş olduğunu görecek ve memnun olacağız. ” Cevabını vermiştir. ¹¹⁸

Hükümetin İstizah taktiri hakkında yaptığı konuşma — Elazığ milletvekili Fazıl Ahmet Bey ve iki arkadaşının, bazı gazetelerin takip ettikleri neşriyat farzı hakkında hükümetçe ne tedbir alındığına dair istizahı ve Hükümetin itimat reyî alması konuşmaları sırasında söz almıştır. Galip Bey:

“Muhterem arkadaşlarım, en son sözü bendeniz söyleyeceğim. Yoruldunuz binaenaleyh gayet kısa ve muhtasar maruzatta bulunacağım. Bazı matbuat neşriyatının gidişi filhakika istikbal için endişeli bir manzara göstermekte olduğundan bu hususa dair bendeniz de bir kaç söz söylemek istiyorum. Bilmem nedendir. Bizde matbuat hürriyeti hemen daima sui istimal edilmeyerek bundan maksat olan faideli gayeden uzaklaşılır şahsî tecavüzler ve tenkitler baş gösterir. Memleket afakîni bulandırıcı karartıcı yazılar bile teemmül yazılmağa başlar. İşte bugünkü vaziyet ve manzara da bundan başka bir şey değildir. Buna dair misallerini lâzımdır. Arz edeyim: Milletın lisanı olduğu iddia edilen ve fakat hakikatte tezvirden başka bir maharetleri görülmeyen bazı gazetelere bir bakın! Lisanları acaba temkin, itidali ve vekarile tanınmış Türk milletinin lisanına hiç benziyor mu? İbareleri Türkçe olmasa bunlara insanın Türk gazetesi değildir diyeceği gelir. Şimdiye kadar işitmediğimiz, hiç bir yerde tesadüf ederek okumadığımız müstehcen elfazın lûgatçesini merak edenler ancak burada bulurlar. Hürriyeti matbuat vardır diye yapılan ve adına tenkit denilen şeyi alabildiğine hadsiz, hudutsuz bir surette şunun bunun haysiyet ve şerefine tecavüz etmek ve bir gün sonra

¹¹⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, D IV, C. 3, s. 133.

Tekzibe uğrayan asılsız, esassız şeyler ile halkın efkârını mütemadiyen teşviş eylemek midir?

İçinde yaşadığımız iktisadî buhrandan mütevellit sıkıntılı günlerde matbuattan beklenen ve beklenecek olan isabetli, ilmî vatanperverane mütalaalar bunlarını olacaktır? Hükümeti tenkit eden bazı matbuata hitap ediyorum; tarzı tenkitlerinden millet için bir faidemi yoksa akıbeti ahvalde zararlarımı husule geleceğine kailidirler. Bir dakika için iyi düşünülürse faide beklememek zaruretini kabul etmek mevkiinde kalamazlarını? Millet ve memleket işlerinin tanzim ve ıslahı için Büyük Meclis ve Hükümet tarafından bin bir çareye başvurularak çalıştığı şu hengâmede muhalif dahi olsa matbuatımıza düşen vazife böylemi olmalı ve yapılmalıdır? Yoksa şiddetle arzu edilmesine rağmen tamamen yapılması zamane ve imkâna ihtiyaç gösteren malî ve iktisadî ıslahat teşebbüsleri hakkında halkı tenvir ve irşat edecek makaleler ile yanlış zehap ve kanaatlerin tashihinemi çalışılmalıdır. Zamanın zemini tahrir ve mesaisi bunlar olmak lâzım gelir iken sabah olur elinize bir gazete alırsınız bakarsınız ki apartmanlar lisana getirilmiş beherinde kaç daire vardır? Her dairenin odalarının adedi nedir ve kirası neden ibarettir ve kimin tarafından inşa ettirilmiştir yolunda gayet mühim ve millet için güya çok faydeli malûmat verilmektedir. Bu ne demektir. Acaba ey ahali görüyor musunuz? Millet iktisadî buhran içinde yaşar iken öte tarafta semalara kadar yükselen apartmanlar yapılıyor. Ne duruyorsunuz işte size semtlerini gösteriyor ve resimlerini de yapıyoruz gidiniz hepsini hak ile yeksek ediniz demek mi isteniyor? Yoksa bize böyle asrî ve azametli apartmanların ne lüzumu vardır memlekette başdan başa yapılmış kulübeler işinde yaşamak bizim nemize yetmez mi? Demek arzu ediliyor. Apartmanları lisana getirmek bumu imiş?

Tenkitlerle millet işlerini düzeltmek için bulunan çareler kala kala bunlardanım ibaret kalmış.

Efendiler bugün için yarın için yazılacak ve yapılacak şeyler bunlar değildir. Efkarı umumiyei bir takım işfalkar yazılar ile mütemadiyen teşviş ve tağlit'ten ve şahsî münakaşa ve söğüşmelerden göreceğimiz zararların vahametinden ürküp titreyerek el birliğinin teşkil edeceği kuvvetle vatanî vazifelerimizi başarmak

çarelerini arayıp bulmaktır ki ancak bizi sahili selâmete çıkaracaktır. Yoksa his ^ve ihtiraslara mağlup olarak yürümenin akıbetinin çok elim olacağı hepimizin malûmu olan ve tarihi de o kadar eskimeyen acı tecrübeler ile defatle sabit olmuştur. Binaenaleyh iş bu raddeye gelmeden evvel Hükümetin bu bapta esaslı tedbirler arayıp bulması hakikaten lâzımdır ve bu bihakkın I kendisinden beklediğimiz bir vazifedir. Bu vazifenin ifasında teahhur vukua kestirilmesi çok ağır mesuliyet ve vebali mucip olacağını kaydeylemeği zarurî görür ve Hükümetin bu bapta ne düşünüyorsa sarahaten söylenmesine intizaren kürsüyü terk ederim. »¹¹⁹

2. 3. İZİN TALEBİ

Galip Bey 26. 04. 1934 tarihinde hastalığından dolayı bir buçuk ay izinli sayılmıştır. ¹²⁰

3. HALİT BEY (MENĞİ)

3. 1. MECLİSTEKİ GÖREVLERİ

Halit Bey Meclis İçinde aşağıdaki görevlerde çalışmıştır.

1. Mecliste Bayındırlık Komisyonu'nda çalışmıştır. ¹²¹
2. Millî Müdafaa Encümenleri arasına seçilmiştir¹²²
3. 09. 11. 1933 tarihinde Nafia Encümenliği'ne seçilmiştir. ¹²³
4. 1934 senesinde Gümrük ve İnhisarlar Encümenleri arasında yer almıştır¹²⁴.

3. 2. MECLİSTE YAPTIĞI KONUŞMALAR

3.2.1. HALİT BEY ZİRAAT VEKALETİ BÜTÇESİ GÖRÜŞMELERİNDE YAPTIĞI KONUŞMA

Halit Bey Ziraat Vekaleti Bütçesi Görüşmelerinde söz alarak:

¹¹⁹ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. III, s. 33-34.

¹²⁰ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 21, s. 113.

¹²¹ Çoker, a. g. e. s. 478.

¹²² TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 18, s. 11.

¹²³ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C.18, s. 12.

¹²⁴ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 25, s. 9.

“Efendim; Ziraat Vekâletinin meşkûr faaliyetinden olarak haziran içinde bir ziraat kongresinin toplanacağını işitiyoruz. Bu toplanacak olan ziraat kongresinin mahiyet ve hedefi hakkında vekil bey lütfen izahat verirler mi?” demiştir.¹²⁵

3. 3. İZİN TALEBİ

1. 28. 05. 1932 tarihinde hastalığından dolayı iki ay izinli sayılmıştır.¹²⁶

2. 11. 03. 1933 tarihinde hastalığından dolayı iki ay izinli sayılmıştır.¹²⁷

4. AHMET BEY (VEFİK ULUÇAY)

4. 1. MECLİSTE ALDIĞI GÖREVLER

1. 09. 11. 1933 tarihinde Sıhhat ve içtimaî muavenet encümenliğine seçilmiştir.¹²⁸

2. 1934 senesinde Nafia encümenleri arasına seçilmiştir.¹²⁹

Yukarıda verilen encümen görevleri haricinde IV. Dönem TBMM’de görev almış olan Ahmet Vefik Bey’in Meclis çalışmalarında aktif bir şekilde görev aldığına dair kaynaklarda bilgi bulunamamıştır.

4. MECLİS GENEL KURULUNDA NİĞDE’Yİ İLGİLENDİREN DİĞER HUSUSLAR HAKKINDA

4.1. MUALLİM MEKTEPLERİNİN MUAVENET HAKKINDAKİ KANUN LAYİHASI

Meclis genel kurulunun 28. 11. 1932 tarihinde 58 sıra nolu Muallim mekteplerine muavenet hakkındaki 819, 843 ve 1051 numaralı kanunlara müzeyyel 1/473 numaralı kanun lâyihası ve Dahiliye ve Maarif encümenleri mazbataları B. M. M yüksek reisliğine sunulmuş ve Yeniden yapılan ve satın alma, esaslı bir şekilde

¹²⁵ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 15, s. 270.

¹²⁶ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 8, s. 293.

¹²⁷ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 13, s. 17

¹²⁸ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 18, s. 12.

¹²⁹ TBMM, Zabıt Ceridesi, D. IV, C. 25, s. 9

tamir olunan ve ilâveler yapıları mekteplerin inşa, iştirâ ve tesisat masraflarını gösteren cetvelde Niğde Muallim mektebi için 67701 lira ayrılmıştır. ¹³⁰

4.2. NİĞDE-BOĞAZKÖPRÜ DEMİRYOLU

Varidat bütçesi görüşmelerinde 17. 04. 1933 yılında yapılan görüşmelerde Niğde- Boğazköprü demiryolundan Akdeniz ve Karadenizi birbirine bağlamasından dolayı 1933 senesi için yaklaşık 4200000 lira gelir toplanacağı belirtilmiştir. ¹³¹

4.3. NİĞDE-ULUKIŞLA DEMİRYOLU

Ulukışla - Niğde kısmı 01. 02. 1933 tarihinden itibaren işletmeye açılacağı kararı alınmıştır. ¹³²

4.4. NİĞDE'NİN VİLÂYET MERKEZİ OLARAK KALMASI MÜNASEBETİ İLE NİĞDE CUMHURİYET HALK FIRKASI VE NİĞDE HALKEVİ REİSLİKLERİNDEN MEVRUT TELGRAF

Niğde'nin vilâyet merkezi olarak kalması münasebeti ile Niğde Cumhuriyet Halk Fırkası ve Niğde Halkevi reisliklerinden mevrut telgraf 01-31. 05. 1933 tarihinde meclise gönderilmiştir. ¹³³

4.5. MUVAZENEİ UMUMİYE KANUNU (MADDE 11)

Muvazenei umumiye kanunu görüşmelerinde her ilde kalan pansiyoner talebelerden alınacak ücretler belirlenmiş. Niğde için bu ücret 130 lira olarak mecliste kabul edilmiştir. ¹³⁴

4.6. BAZI VİLÂYETLERİN KALDIRILMASI VE BAZILARININ BİRLEŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN LÂYİHASI

1. 20. 05. 1933 tarihinde Aksaray vilâyeti lâğvolunmuştur. Aksaray kaza haline konularak Arapsun kazası ile birlikte Niğde vilâyetine ve Şereflikoçhisar kazası Ankara vilâyetine bağlanmıştır. ¹³⁵

¹³⁰ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 12, s. 2.

¹³¹ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 14, s. 19

¹³² TBMM, Zabıt Ceridesi. D. IV, C. 14, s. 15.

¹³³ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 15, s. 23.

¹³⁴ TBMM, Zabıt Ceridesi. D. IV, C. 15, s. 121.

¹³⁵ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 15, s. 199.

2. Yine aynı tarihli oturumda Niğde vilâyetine tâbi Ürgüp kazası bu günkü teşkilâtı ile Kayseri vilâyetine bağlanmıştır. ¹³⁶

Yukarıdaki kararların alınması meclisteki şu görüşme tutanakları ile açıklanmıştır. Eskiden Niğde'ye bağlı iken vilâyet haline getirilmiş olan Aksaray vilâyeti mevkiî coğrafisi itibari ile en küçük bir inkişaf kabiliyeti gösterememekte ve aynı zamanda kazaları ile merkez arasında iktisadî ve ticarî münasebet mevcut olmadığından bu vilâyet teşkilâtından istifade edilememektedir. Umumî nüfus ve varidatının azlığı noktasından da vilâyet evsafını haiz olmayan mezkûr vilâyetin lâğvı cihetine gidilmiştir.

Yegâne iskelesi Ulukışla - Niğde demiryolu üzerindeki Bor iskelesi olduğu ve coğrafi vaziyeti nazarı dikkate alınarak Aksaray merkez kazasının ve yine iktisadî ve idarî münasebeti itibarile Arabsun kazasının Niğde vilâyetine ilhakı ve merkezi küçük bir kasabadan ibaret olan ve tuz ihracatı noktasından Ankara, Kırşehir, Kayseri, Konya vilayetleriyle münasebeti bulunan Şereflikoçhisar kazasının kaza teşkilâtım muhafazasında bir faide görülmediğinden nahiye haline konulmuştur.

Bu tebeddülât sırasında Kayseri - Ulukışla demiryolunun inşası ile husule gelen vaziyet ve esasen iktisadî ve coğrafi münasebeti nazarı dikkate alınarak Niğde vilâyetine merbut Ürgüp kazasının da Kayseri vilâyetine tahvili irtibatı zarurî görüldüğünden ilişik kanun lâyihası tanzim olunmuştur. ¹³⁷

4.7. HALKEVİNİN YILDÖNÜMÜ MÜNASEBETİ İLE NİĞDE HALKEVİ RİYASETİNDEN MEVRUT TAZİMAT TELGRAFI

1. 01. 03. 1934 tarihli Halkevinin yıldönümü münasebeti ile Niğde Halkevi riyasetinden mevrut tazimat telgrafi gönderilmiştir. ¹³⁸

4. 8. 23 Nisan Bayramının 14. Yıl Dönümü Münasebeti İle Niğde Halkevi Reisliğinden Tebrik Telgrafi

¹³⁶ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 15, s. 199.

¹³⁷ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 15, s. 2.

¹³⁸ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 20, s. 9.

23 Nisan Bayramının 14. yıl dönümü münasebeti ile Niğde Halkevi reisliğinden tebrik telgrafı gönderilmiştir.¹³⁹

¹³⁹ TBMM, Zabıt Ceridesi D. IV, C. 21, s. 12.

SONUÇ

600 yıldan fazla hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile mevcudiyetini fiilen kaybetmeye başlamıştır. Çok kısa sürede toprakları işgal edilmiş, siyasi ve ekonomik tüm hakları elinden alınmıştır. Ayrıca I. Dünya Harbi'nin önemli sebeplerinden birisi olan "Sömürgecilik Fikri" Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarının çok hızlı bir biçimde Avrupalı devletler tarafından paylaşılmasına neden olmuştur. Askeri gücünün elinden alınıp ordusunun terhis edilmesi bu işgalleri hızlandıran bir başka sebep olmuştur.

Anadolu'da hal böyle iken "Ya istiklal, Ya Ölüm" parolasını tarihin ilk çağlarından beri kendisine ışık edinen Türk Milleti Milli Mücadele için elindeki imkanlar çerçevesinde tam bağımsızlık için kolları sıvamıştır. Havza'da ,Amasya'da ve Erzurum'da alevlenmeye başlayan "Bağımsızlık Ateşi" 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclis'inin açılması ile sıcaklığını ve ışığını etrafına iyice hissettirmiştir. Milli Egemenlik ilkesi meclisin açıldığı günden beri yeni kurulacak devletin temel taşı olmuştur.

1919'dan 30 Ağustos 1922 'ye kadar elinde avucunda ne varsa her şeyini hiç düşünmeden bağımsızlığı için feda eden milletimiz gösterdiği büyük azim ve fedakârlıkla adını tarihe silinmez altın harflerle yazdırmıştır. Bu büyük azim ve fedakarlığın ödülünü de Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük eseri olan, tam bağımsız "Türkiye Cumhuriyeti Devleti" olarak, şerefli bir şekilde almıştır.

Ülke yorgundur, halk bitaptır. İşte bu durum içinde Dünya siyaseti, ekonomisi ve sosyal hayatı içinde yerini almaya çalışan yeni Türk Devleti'ni büyük, zorlu engeller beklemektedir. Sanayi, eğitim, sağlık ve ekonomi gibi birçok alanda yetersizlikleri bulunmaktaydı. Genç nüfus yıllar süren savaşlarda yok olmuş, buna bağlı olarak işgücü ve üretim sıfıra yaklaşmış, eğitecek ve eğitilecek insan sayısı yok denecek kadar azalmıştı.

Devlet, bir yandan halkın yaralarını sararken bir yandan da halk, devleti için elinden gelen bütün gayreti ile çalışmaya başlamıştır.

Bu dönemde Niğde Kurtuluş savaşının yaralarını yeni yeni sarmaya başlamış ve ekonomik olarak ayağa kalkmaya çalışan bir il şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar şehir içinde bir mücadele verilmemiş olsa da askeri ve malzeme yardımı olarak Niğde ilinin cefakâr davrandığı görülmektedir.

Demir yolunu bu yıllarda yeniden faaliyete geçmesi, elektriğin yine bu yıllarda şehir içine gelmesi sosyal ve ekonomik hayatın canlanmaya başladığının bir göstergesidir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 1934 yılında Niğde'yi ziyareti bir başka önemli olaydır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin IV. Dönemi (1931–1934), Cumhuriyetin kuruluşunun 10.yılına da içine alan bir süreçtir. Dördüncü dönem diğer üç döneme karşın daha yoğun çalışılan bir dönemdir. 871 kanunun mecliste kabul edilmesi bunun bir göstergesidir.

IV. Dönemde Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetkilerini saptayan kanunlar kabul edilmiştir. TBMM idarî Teşkilatı da ilk kez bu dönemde yasal bir düzenlemeye kavuşmuştur.

Hâkimler Kanunu yanında İcra ve İflas Kanunu, Tapu Kanunu, Tapu ve Kadastro Tahriri Kanunu ve Adliye Harç Tarifesi Kanunu kabul edildiği gibi usul ve ceza kanunlarında da köklü değişiklikler yapılmıştır.

IV. Dönem, devletin kuruluşundan sonra yaptığı bütün ilerleme hamlelerinin meyvelerini almaya başladığı bir dönemdir.

Niğde milletvekillerinden Faik Bey 'in verdiği kanun teklifi ve layihası ile belediye sınırları dışındaki su kaynaklarının kullanımı belediyelerce düzenlenmeye başlamıştır. Niğde IV. Dönem milletvekilleri görev aldıkları çeşitli encümenliklerde de başarı ile çalışmışlardır. Gerek ülkeleri için, gerek Niğde için herkes gibi üstlerine düşen vazifelerini en güzel şekilde yerine getirmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin her alanda belirlediği hedeflerine ulaşabilmesine katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKLAR

1. ARŞİV BELGELERİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi

360,362, Numaralı Sicil Dosyaları

IV. Dönem, 26. 04. 1931 Tarihli Niğde Milletvekilleri Seçim Mazbatası

2. RESMİ YAYINLAR

TBMM ARŞİVİ, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, D. I, c. 9, c. 18, TBMM Basımevi

TBMM ARŞİVİ, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, D. IV, c. I-25, TBMM Basımevi

3. KİTAPLAR

AKIN, F İlhan (1999), **Türk Devrim Tarihi**, İstanbul, Beta Yayını

ARMAOĞLU, Fahir (1991), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi(1914-1980)**, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.

ATATÜRK Kemal (2006), **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi.

ATLI, H. Emin(1999), İstanbul, **Geçmişten Günümüze Bor**, Yardım Sevenler Derneği Bor Şubesi.

AVCI, Cemal (2000), **III. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927-1931)**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi

BAL, M. Akif (2001), Rize, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Akdemi Yayın Evi

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi** Milli Mücadele ve. T. B. M. M. I, Dönem1919-1923, III. CİLT. Ankara, TBMM YAYINLARI.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi** Milli Mücadele ve. T. B. M. M. IV, Dönem1931-1935, I-II. CİLT. Ankara, TBMM YAYINLARI

ERGİN, Feridun(1977), İstanbul, **Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi**, Yaşar Eğitim Vakfı Yayıncılık

GEDİK, İlhan, (1994), **Niğde Sancağı**, Elma Ofset Matbaacılık.

GÜRER, Ömer Fethi(2010), Niğde, **Niğde Söylence-Şarkı-Fıkra-Anlatı**, Yayın Matbaacılık.

İNAN, Afet (1991), **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, Ankara, T. T. K., Basımevi.

İNÖNÜ, İsmet(1987), Ankara, **Hatıralar**, Bilgi Y.

KESKİN, Mustafa(1995)), Kayseri, **Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ufuk Yayınları.

Milli Mücadele’de Niğde (2009), Niğde.

MUMCU, Ahmet (1996), **Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İnkılâp Kitapevi

ÖZGÜL, M. Cemil(1989), Ankara, **Heyet-i Temsiliye’nin Ankara’da ki Çalışmaları**, TTK.

ÖZTÜRK, İbrahim(2008), Konya, **Niğde Sancağı**, Kömen Yayınları.

SARAY, Mehmet (1999), **Türk Devletlerinde Meclis (Parlamento), Demokratik Düşünce ve Atatürk**, Ankara

TANSEL, Selahattin **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, C. I-IV, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1977.

TURAN, Refik, **Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi**, Ankara, 2009.

YILMAZ, Faruk (1998), Niğde, **Kurtuluş Savaşı ve Sonrasında Niğde**, Hamle Matbaası.

YILMAZ, Faruk(1995), Niğde, **Türkiye’de Anayasa Gelişmeleri Tarihi**, Elma Ofset Matbaası

4. TEZLER

AKTAŞ, Tuğba(2010), ” Üçüncü dördüncü dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

ÖZKAN, Salih(1986), Cumhuriyet Döneminde Niğde (1923-1986), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara

5. MAKALELER

ERGİN, Feridun(1985)Çanakkale, “*Atatürk Döneminde Dış Ticaret ve Para Politikası*”, **Seminer Metni**,

ERGİN, Feridun(1986), “Birinci Dünya Savaşında Ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Atatürk Araştırma Merkezi Y.

GEDİK, İlhan (2008), “ Ulukışla Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ve Faaliyetleri 1919-1920”, **Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine**, edt. : Prof. Dr. Musa Şaşmaz, İstanbul, Kitapevi, s. 143-184.

İNCELER, Hilal(2008), ” Hükümet Programlarına Göre Niğde Vilayeti 1923-1950”, Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine, edt. : Prof. Dr. Musa Şaşmaz, İstanbul, Kitapevi, s. 239-314.

“Niğde”(1982-1983), İstanbul, **Yurt Ansiklopedisi**, VIII, Anadolu Yayıncılık A. Ş., s. 6170

ÖNEN, Ragıp “ Bor Milli Mücadele Tarihi ve Bor’luların Milli Mücadelede Şerefli Yeri” Daktilo Edilmiş Yazı, (Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi) 10 sayfa.

6. RÖPORTAJLAR

GÜN, Talat, “ Ahmet Cıgızoğlu İle Yaptığı *Bor’da Kuvayı Milliye Hareketi Üzerine* İsimli Röportaj, (Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi)

EKLER

Ek:1 (IV. DÖNEM NİĞDE MİLLETVEKİLLERİ)

AHMET VEFİK BEY (ULUÇAY)
(NİĞDE)

(ALİ) GALİP BEY (YENEN)
(NİĞDE)

HALİT BEY (MENĞİ)
(NİĞDE)

MAHMUT) FAİK BEY (SOYLU)
(NİĞDE)

Ek:2 IV. Dönem Niğde Milletvekilleri Sicil Numaraları

Devre IV	<u>Niğde</u>	<u>Sicil No:</u> 828
Ahmet Refik Bey		

Devre IV	<u>Niğde</u>	<u>Sicil No:</u> 597
Halit Bey		

Devre IV

Sial N°

596

Nigde

Galip Bey

Devre IV

Sial N°

579

Nigde

Faik Bey

Ek:3

T. B. M. M.

U. Kâ.

Kanunlar Katemi

Varide kavut №

Müşveddeyi yazan

Hulâsa :

Dosya №

Sadira №

Sevk tarihi

741

24/11/1951

Huriciye Vekâletine

Melfufu

**Nigde mebusu Halit Bey berayı tedavi Viyanağa gideceğinden
mekteti Diplomatik pasaportun itasını rica ederim kendim.**

B.M.M. REİSİ

Ek:4

Kayıt № 42		T. B. M. M. U. Kâ. Fırak kalemi		Dosya № <i>10/4</i>		
Müşveddeyi yazan	Daktilo eden	Hulâsa :		Tebyiz tarihi	Sadıra №	Sevk tarihi
		27-5-977			42	
Mellufu	<p>4 Ankara Bebliğat idare müdürlüğüne</p> <p>10-2-977 tarih ve 2636 numaralı tebliğinin</p> <p>Cevabidir.</p> <p>Kişide mekûû Hâdî Bey, gönderilen</p> <p>Ödeme emrini almakta irtina</p> <p>eylenmiş olduğundan aynen iade</p> <p>edilmiştir ef.</p> <p>H. Kâ.</p> <p>g. m.</p> <p>27-5-977</p> <p>Kayıdı kapanmıştır</p> <p>cemal</p>					

Ek:5

قيد لومروسي
.....
.....
.....

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلٰى اٰلِهِ وَرَحْمَتِكَ الْوٰبِعَةِ

(ایکدی انتخاب دورہ سی - اوچنی اذتاع سنہ سی)

تقریرك مخصوصه مائی

۱۳۴ / /

ریاست مجلسدہ

پہلوی _____

ہیئت عمومیہ قراری :

Ek:6

TEK. RUGU

2675

Büyük Mi. Me. Kaitibi umu. C. Fannisi

merbuton arzı taktim keliman dasetiyonin Nigele meluse
Halit Bey efendiye tebliğile inxale musharmin muayyen gündün
evvel mahalline iade edilmeği üzere torri iadesi maruzdur of h.z.

[Signature]

T. B. M. M. EVRAK KALEMİ

Tarih. 11-V-931

Numara. 12

T. B. M. M. Äzayı kırımına mahsus muhtasar tercümei hal varakası

İntihap dairesi	Niğde.	Eserleri	
İsmi	Halit	İlmî rütbeleri	
Aile ismi	mufti Zade.	Meslek ve mesgüliyeti	Nede ihtisat sarkuminde arz ettim.
Babasının ve annesinin ismi	Babamın ismi Hüsnü B annemin Hurise H	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evliyim yedi-7 çocuğum var
Doğduğu yer	« Bor »	İntihaptan evvel son memuriyeti	sekiş sene evvel belediye reisi idim bundan evvel Niğde mebusum.
Oturduğu yer	Bor kasabası	Memur değilse intihaptan evvel son vaziyeti	
Doğduğu tarih	1300 —	İntihap mazbatasının tarihi	
Tahsili	İbtidî ruştî bir müddet Konya idadisine devam ettim	Kaç rey ile mebus intihap olduğuy	
Bildiği diller		Mazbatasının Meclis Heyeti Umumiyesince tasdik tarihi [?]	
Nede ihtisası olduğu	malîye beldiye hizmet mevzuatlık ticaret.	Meclise iltihak tarihi	4/5/1931.
Muhtasar tercümei hal			
evvelce taktim olunmuş tercümei hal varakasıdır			
tebakkül yakılır 13/5/1931			
Halit			

[*] Bu hane Meclis heyeti tahririyesince imlâ edilecektir.

İmza: Simdik

Ankarada: amadulu oteli

Adres:

Harışte:

Bor Kasabası

Ek:8

~~Nigola~~
Halal Mengi

3/11

Nigola

Halal Mengi

597

Ek:10

T.C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİĞİ

Personel ve Muhasebe Dairesi Başkanlığı

Per. ve Özl. İş. Md.

Sayı : 2662/5119

Konu :

...../...../1984

T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne

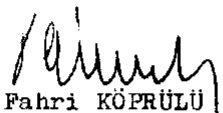
İLGİ: 18.6.1984 tarih ve Tah.13/A0085894 Sayılı yazınız.

İlgi yazınızla, Alı Galip'(YENEN)in Milletvekili olarak görev yapıp yapmadığı sorulmaktadır.

Adıgeçen'in, 29.7.1923-3.10.1927, 3.10.1927-25.4.1931 ve 25.4.1931-9.2.1937 tarihleri arasında Niğde Milletvekili olarak görev yaptığı kayıtlarımızın tetkikinden anlaşılmıştır.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

T.B.M.M. GENSEK NAMINA

Fahri KÖPRÜLÜ
Genel Sekreter Yardımcısı

28. HAZ.1984 MÜDÜR YRD. F.NAZLIER
28. HAZ.1984 MÜDÜR H.ŞENER
28. HAZ.1984 D.BŞK T.ŞATIROĞLU

Gelen Evrak Kayıt No. :
Cevaplarda sayı ve Müdürlük adının bildirilmesi.

Ek:11

Personel ve Öz İM
21.6.1984

TÜRKİYE CUMHURİYETİ EMEKLİ SANDIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELGRAF ADRESİ: EMEKSAN - ANKARA - TEL: 174120

Sayı : Tah.13/A0085894

18/6/1984

Konu :

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞKANLIĞINA
ANKARA

İstanbul ili, Fatih ilçesi, Şakırağa mahallesi, Hane
119, Cilt 14, Sayfa 2 de nüfusa kayıtlı Mustafa oğlu 1292/1293
doğumlu,

ALİ GALİP YENEN'den

dolayı dul aylığı almakta olan,

BAHRİYE YENEN

10.5.1984 tarihinde sandığımız kayıtlarına geçen 7.5.1984 tarihli
dilekçesinde "eşi Ali Galip'in Türkiye Büyük Millet Meclisinde
Niğde Millet Vekili olarak görev yaptığını ve 1948 yılında vefat
ettiğini" beyan ederek almakta olduğu dul aylığının (+900) ek gös-
terge uygulanarak "Millet Vekilliği aylığı üzerinden yükseltilmesini
istemektedir.

Bu nedenle, adigeçen hakkında gerekli işlemin yapılabilme-
si için kayıtlarınızın tetkik edilerek ilgilinin (Ali Galip Yenen'in)
Millet Vekilliği yapıp yapmadığının bildirilmesini arz ederiz.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ EMEKLİ SANDIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Abdullah Gökç
Saha Müdürü

Mehmet YILMAZ
Baş Uzman

NŞ/NK12.6.984

T. B. M. M.
Genel Evrak As / - Müdürlüğü
Tarih: 21 HAZİRAN 1984
No : 05119 - 3642

FORM NO. OM/00-013 (200.000 Ad.) A4-1984

Mv. Sicil

Ek:14

T. B. M. M. Âzayı kırımına mahsus muhtasar tercümei hal varakası

İntihap dairesi	<i>Nigide</i>	Eserleri	<i> yoktur</i>
İsmi	<i>Galip B.</i>	İlmî rütbeleri	<i> "</i>
Aile ismi	<i>İnciçik ağa Oğlu</i>	Meslek ve meşgüliyeti	
Babasının ve ana- sının ismi	<i>Mustafa B. Kefra H.</i>	Evlî olup olmadığı ve kaç çoğulu bulunduğu	<i>Evlî üç erkek ve bir kız çocuğu vardır.</i>
Doğduğu yer	<i>İstanbul</i>	İntihaptan evvel son me- muriyeti	<i>Okul'us idi.</i>
Oturduğu yer	<i>(Kadıköy Adifurda no 139)</i>	Memur değilse intihaptan evvel son vaziyeti	
Doğduğu tarih	<i>1293</i>	İntihap mazbatasının tarihi	
Tahsili	<i>Okullu fakirinden mezun</i>	Kaç rey ile mebus intihap olduğu	
Bildiği diller	<i>hi az fransızca</i>	Mazbatasının Meclis Heye- ti Umumiyesince tasdik ta- rihi [*]	
Nede ihtisası ol- duğu	<i>Okulda</i>	Meclis ilihak tarihi	

Muhtasar tercümei hal

Bundan evvel verdiği tercümei halini değiştirmemiştir.

[*] Bu hane Meclis heyeti tahririyesinde imlâ edilecektir.

Adres

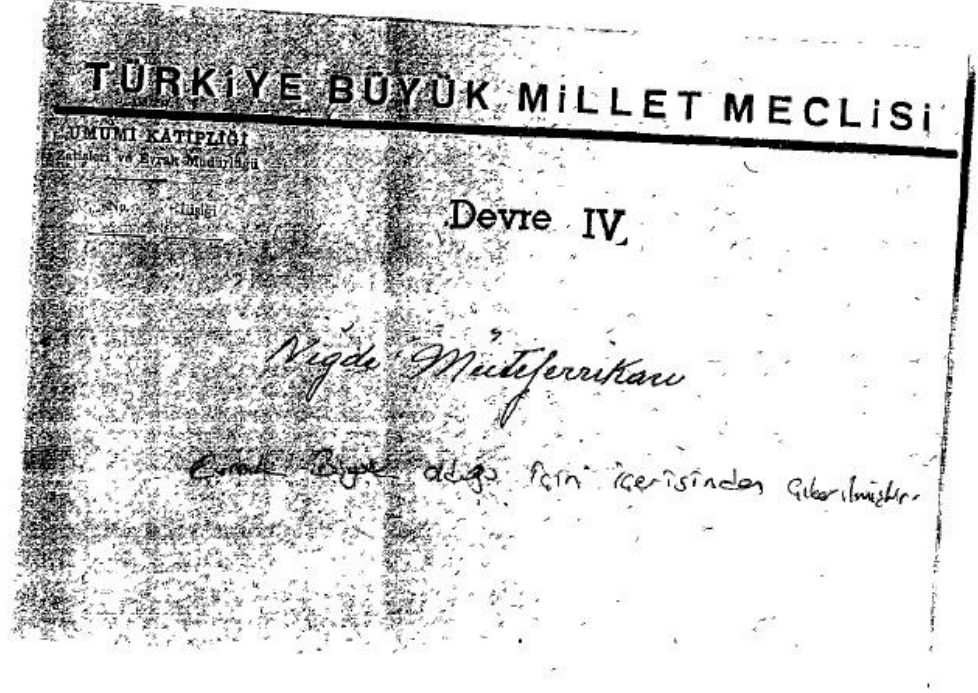
Ankarada: *Okullu Adifurda*

Harifte: *İstanbul*

*Kadıköy Adifurda
no 139*

Galip B.

Ek:16

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Niğde de doğdu. İlkokulu Niğde Selçuk İlköğretim Okulu'nda ve orta öğrenimini Niğde Anadolu Lisesi'nde tamamladı.1997 yılında Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı. 2001 yılında üniversiteden mezun oldu ve Tokat ili Zile İlçesi Sofular Köyü İlkokuluna sınıf öğretmeni olarak atandı. 2002 yılında evlendi. Yine aynı yıl içinde Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı alanında yüksek lisans öğrenimine başladı.2004 yılında elinde olmayan nedenlerden dolayı yüksek lisans eğitimini bırakmak zorunda kaldı ve askerlik görevi için Şanlıurfa'ya gitti. 2009 yılında yüksek lisans eğitimine tekrar başladı. Dördüncü Dönem Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri isimli tezi hazırlamıştır.

Halen Niğde ili Orhanlı İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmenliği görevini yapmakta olup Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisidir.

Servet ÖZER ile evlidir ve Atahan adında bir evladı vardır.

Ocak 2011